

ANNUAL ADMINISTRATION REPORT

of

PUNJAB
EDUCATION
DEPARTMENT

1978-79

Issued by :

Director of Public Instruction (Schools) Punjab

ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ

1978-79

ਪੰਨਾ

ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ

.. i ਤੋਂ iii

ਕ੍ਰਿਟੀਕ

.. iv

ਸਮੀਖਿਆ

.. v ਤੋਂ vi

ਭਾਗ-1 (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ)

ਕਾਂਡ	ਪੰਨਾ
1. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ	1—2
2. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ	.. 3
3. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ	.. 4
4. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	.. 5
5. ਕੇਅਰ ਸਕੀਮ	.. 6—8
6. ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ	.. 9

ਭਾਗ-II ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ

1. ਸਕੂਲਜ਼ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ	.. 10—14
2. ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ	.. 15—16
3. ਸਮਾਜਿਕ (ਬਾਲਗ) ਸਿੱਖਿਆ	.. 17—18
4. ਇਸਤਰੀ ਸਿੱਖਿਆ	.. 19
5. ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ	.. 19—23
6. ਦਸਤੀ ਕੱਲਾ ਸਿੱਖਿਆ	.. 24—25

ਕਾਂਡ	ਪੰਨਾ
7. ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ	26
8. ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ	27
9 ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	28—30
10. ਸਬੰਧਤ ਯੂਨਿਟਾਂ	31—40
(ੳ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਿੱਖਿਆ	31
(ਅ) ਆਡੇ-ਵਿਯੂਅਲ ਸਿੱਖਿਆ	31
(ੲ) ਸਾਇੰਸ ਸਿੱਖਿਆ	31
(ਸ) ਰਾਜ ਮੁਲਕਣ ਯੂਨਿਟ	36
(ਹ) ਰਾਜ ਗਾਈਡੈਂਸ ਬਿਊਰੋ	37
(ਕ) ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਸਿੱਖਿਆ	38
(ਖ) ਸਰਵੇ	39
(ਗ) ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ	39
(ਘ) ਬਲਕ ਪਹਚੇਜ ਆਫ ਬੁੱਕਸ	40
11 ਫੁਟਕਲ	41—49
(ੳ) ਬੱਜਟ	41
(ਅ) ਗ੍ਰਾਟ-ਇਨ-ਏਡ-ਪ੍ਰਾਈਵੇਟਲੀ ਮੈਨੇਜਡ ਸਕੂਲਜ਼	42
(ੲ) ਵਜੀਫੇ	42
(ਸ) ਸਕੂਲ ਇਮਾਰਤਾਂ	46
(ਹ) ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਟਨੈਸ ਕਾਰਪਸ ਸਕੀਮ	48
(ਕ) ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ	48
(ਖ) ਆਦਰਸ ਸਕੂਲਜ਼	49

ਭਾਗ 3-ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆਂ

1. ਕਾਲਜ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ	..	50
2. ਉਚੇਰੀ (ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) ਸਿੱਖਿਆ	..	51
3. ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	..	55
4. ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ	..	56
(ੳ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ	.	56
(ਅ) ਸਟੇਟ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਸਕੀਮ	..	56
(ੲ) ਸਟੇਟ ਹਰੀਜਨ (ਵਿਦਿਅਕ) ਭਲਾਈ ਸਕੀਮ	..	57
(ਸ) ਡੀਨੋਟੀਫਾਈਡ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ)	..	57
(ਹ) ਸਟੇਟ ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ	..	57
(ਕ) ਨੈਸ਼ਨਲ ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ	..	58
(ਖ) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਸਕੀਮ	..	58
(ਗ) ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ/ਨਕਾਰਾ ਹੋਏ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਾਂਟ	..	58
5. ਵੁੱਟਕਲ	..	59
(ੳ) ਬਜੱਟ	..	59
(ਅ) ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ.	..	60
6. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਰ ਸ਼ੇਵਾਵਾਂ ਵਿਭਾਗ	..	60
(ੳ) ਸਰਕਾਰੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ	..	60
(ਅ) ਸਰਕਾਰੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਪਟਿਆਲਾ	..	63
(ੲ) ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਵਿਮੈਨ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ	..	64

ਕਿੱਟੀਕ

ਆਯੂ ਗੁੱਟ 14-17 ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ 178 ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ—(ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਮੇਤ) ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਾਈ ਅਤੇ ਦੋ ਹਾਇਰ ਸਕੈਂਡਰੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਲੈ ਲਿਆ। ਸਿਖਿਅਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਰਗ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਹਾਇਕ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ 2055 ਨਵੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਰਚੀਆ ਗਈਆਂ। ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪਾਠ-ਸਿਲਸਲਾ ਵਿਚ ਯੋਗ ਸਥਾਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਸੌ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ 200 ਡੀ. ਪੀ. ਈ. ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕੇਅਰ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ “ਸਕੂਲ ਲੰਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ” ਤਹਿਤ 2.96 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪੁੱਜਾ। ਤਦ-ਅਰਥ ਅਧਾਰ ਤੇ ਲੱਗੇ 7057 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ 2723 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨ ਸਰਵਿਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਗਈ।

32563 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਬਾਲਗ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਉਨਤੀ ਹੋਈ।

ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਮੂਚਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਰਿਹਾ।

ਉਸ਼ਾ ਵੋਹਰਾ

ਸਕੱਤਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ,
ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ।

ਮਿਤੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 28 ਫਰਵਰੀ, 1985.

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਾਲ 1978-79 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖਿਆ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ

ਲੜੀ ਨੰ :	ਕਿਸਮ	ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਮਿਤੀ 31-3-79 ਦੀ ਸਥਿਤੀ	ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਮਿਤੀ 31-3-79 ਦੀ ਸਥਿਤੀ	ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਤੀ 30-9-78 ਦੀ ਸਥਿਤੀ	ਆਯੂ ਗੁੱਟ
1	2	3	4	5	6
(i)	ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ	12,361	47,637	20,50,616	(6-11)
(ii)	ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲ	1,572	10,311	6,67,761	(11-14)
(iii)	ਹਾਈ ਸਕੂਲ	1,774	27,688	2,52,845	(14-17)
(iv)	ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ	251	8,994		
(v)	ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ (ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ ਬਿਨਾਂ)	157	4,431	1,20,691	
(vi)	ਟੀਚਰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	18	268	4,191	
(vii)	ਟੈਕਨੀਕਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	2	33	394	
(viii)	ਕਮਰਸ ਕਾਲਜ	1	38	359	

ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਪਕ

1. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
2. 178 ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ (5 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ/ਸਥਿਤ) ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਹਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
3. 7057 ਤੱਦ ਅਰਥ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲੱਗੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

4. 2.96 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਅਰ ਲੰਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।
5. ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ 2723 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
6. 32563 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਕੇਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।
7. ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਸ਼ੀਕਿਆ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿੱਡਲ	558
ਹਾਈ	2648
ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ	22

8. ਬਾਲਗ ਸਿਖਿਆ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
1	2	3
147	8,306	3,609

9. ਨਾਨ ਫਾਰਮਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਆਯੂ ਗੁੱਟ 15-35)

ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
1	2	3
132	3,314	874

10. ਬੱਜਟ

(ਰਕਮ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)

	ਬੱਜਟ ਉਪਬੰਧ	ਖਰਚਾ
ਪਲਾਨ ..	15,50,01	14,80,87
ਨਾਨ ਪਲਾਨ ..	64,22,81	72,59,32
ਜੋੜ ..	79,72,82	87,40,19

ਭਾਗ I

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਕਾਂਡ I

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਲਾਹ ਮਸਵਰੇ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਆਮ ਬਹੁਮਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਆਧਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿੰਗ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਤੇ ਉਚਕੋਟੀ ਦੀ ਤਵਜੋਂ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਲਈ ਮੰਗ ਨੂੰ ਭੀ ਮੱਢੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਰਵਰੀ 1978 ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਅਲੱਗ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਆਫ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਉਚਕੋਟੀ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਜੋ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਫ਼ਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਗੇਖਣ ਕਰਨ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਤਾਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਆਮ ਕੰਮ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਸਰਬ-ਮੁਖੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆ ਉਦਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਲਈ ਕੁਝ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਯੋਗ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਇਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨਿਮਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ
ਹੈਡਕੁਆਟਰ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ) ਪੰਜਾਬ

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰ: ਸਿ: I) ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰ: ਸਿ: II)

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰ: ਸਿ: III)

ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਸੇਵਾਵਾਂ I ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਸੇਵਾਵਾਂ II

ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਬਜਟ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਪਤਾਨਿੰਗ

ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ

ਰਾਜ ਦੇ 12 ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿੰਗ ਨੂੰ 700/1100 ਦੇ ਗੇਡ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਉਪ-ਜਿਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ) ਦੇ ਚਾਰਜ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ) ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਗਰਦਾਸਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ 7 ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪ ਜਿਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਹੋਰ 400/800 ਰੁਪਏ ਵਾਲੇ ਸਕੇਲ ਵਿਚ ਉਪ ਜਿਲਾ

ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਇੰਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਅਤੇ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਗਾਠ 216 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਬਲਾਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਇਕ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਾਮਿਹਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਰੀਖਣ ਲਈ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਕ ਬਲਾਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ ਹਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮਪਲਸਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਫ਼ਸਰ ਇਸ ਵਕਤ ਮਾਸਟਰ ਕਾਡਰ ਵਿਚੋਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੀਨੀਅਰ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਢੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਈਖ ਨੂੰ ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲ ਜਾਦੀ ਹੈ।

700/1100 ਰੁ: ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਗਰੇਡ ਵਾਲੇ ਉਪ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਪਦਨਾਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ) ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਜਦੀਦ ਰੁਝਾਣ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਠੀਕ ਠਾਕ ਤੌਰ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 3 ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ।

ਨਿਮਨ ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਨਣ ਯੋਗ ਹਨ: —

- (ੳ) 7057 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅੰਡਰਾਕ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਰੈਗੂਲਰਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
- (ਅ) 3,567 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਟੈਕ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕੇਸ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ।
- (ੲ) ਡੀਚਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਰਕਮ 32,27,000 ਰੁਪਏ ਬਣੀ, ਵੀ ਇਸ ਸਾਲ ਅੱਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।
- (ੳ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ 456 ਨਵੇਂ ਕਮਰੇ ਅਤੇ 187 ਪੱਖੇ 24,39,485 ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਕਾਂਡ 2

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਆਯੂ ਗ੍ਰਾਂਟ 6-11 (ਜਮਾਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ)

(1) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1979 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 12,361 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 12,197 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 164 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

(2) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

6-11 ਆਯੂ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ 20,50,616 ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਯੂ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਨੁਪਾਤ 55 ਅਤੇ 45 ਸੀ।

(3) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1979 ਨੂੰ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 47,637 ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 46,560 ਅਧਿਆਪਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 1077 ਅਧਿਆਪਕ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਿੰਗਵਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 23,139 ਮਰਦ ਅਤੇ 24,498 ਇਸ-ਤਰੀਆਂ ਸਨ।

ਕਾਡ 3

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਯੋਗਦਾਨ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ—ਦਰਸਨ ਸਬੰਧੀ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ .. /ਨਿਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ ਓਰੀਟੈਨੇਸ਼ਨ/ਇਨਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੈਟਾਗਰੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਵਰਗ	ਜਿਨ੍ਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ
(1) ਜੂਨੀਅਰ ਬੇਸਿਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ..	571
(2) ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਤੇ ਵਰਨੇਕੂਲਰ ..	501
(3) ਸ਼ੋਸਲ ਸਕੱਡੀਜ਼ ਮਾਸਟਰਜ਼/ਮਿਸਟਰੈਜਿਜ਼ ..	1140
(4) ਮਿਡਲ, ਹਾਈ ਅਤੇ, ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ..	208
(5) ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰ ..	303

ਉਪਰੋਕਤ ਕੋਰਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਲਈ ਕਈ ਰਿਫਰੈਸ਼ਰ ਕੋਰਸ ਮਿਤੀ 22 ਨਵੰਬਰ, 1979 ਤੋਂ ਜਨਵਰੀ, 1980 ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਰਸਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਸੀ।

ਰਿਪੋਟ ਦੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਦੇ 880 ਅਤੇ ਓ.ਟੀ. ਦੇ 280 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸੇਵਾ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਡ 4

ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾ-ਬੰਦੀ

ਲਾਜਮੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਐਕਟ, 1960 ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ (ਕਲਾਸ (1 ਤੋਂ 5) ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਪੂਰਨ ਯੂਨੀਵਰਸੈਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨਸੀਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਰ ਰੈਵੀਨਿਊ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਖੋਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ 6-11 ਆਯੂ ਗ੍ਰੁੱਟ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ 100% ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਇਸ ਆਯੂ ਗ੍ਰੁੱਟ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ 20.51 ਲੱਖ ਸੀ। ਸਾਲ 1978-79, ਪੰਜਵਾਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਾਲ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਭਾਗ ਨਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਫਿਰ ਭੀ ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਅਰੰਭੇ ਗਏ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 274.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਚਾਲੂ ਰਖੇ ਗਏ।

ਕਾਡ 5

ਕੇਅਰ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਪਿਛੋਕੜ ਇਤਿਹਾਸ

(1) ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਾਲ 1961-62 ਦੌਰਾਨ ਕੇਅਰ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪਰੋਗਰਾਮ ਸਾਲੋ ਸਾਲ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭਾਰਤ-ਅਮਰੀਕਾ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਕੇਅਰ ਸੰਸਥਾ (ਕੋਆ-ਪਰੋਟਿਵ ਫਾਰ ਅਮਰੀਕਨ ਰਲੀਫ ਐਂਡਰੀ-ਵੋ.ਰ) ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਮੁਫਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 'ਕੇਅਰ ਸੰਸਥਾ' ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮਾਰਕਿੰਗ, ਸੰਭਾਲ, ਬੀਮਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਖਰਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਰੇਲ ਕਰਾਏ ਭਾਰੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਖਾਦ ਨਿਗਮ ਦੇ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰ/ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮੰਤਵ ਖਪਤ ਦੇ ਪੱਧਰ (ਜੜ੍ਹਤ) ਤੱਕ ਢੇਕਾ-ਦੁਆਈ ਖਰਚ ਸਹਿਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(2) ਕੇਅਰ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਯੋਗ ਭੰਡਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਸਾਲ 1977-78 ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ 6 ਰੀਜਨਲ ਗੋਦਾਮ (ਹਰੇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕ ਗੋਦਾਮ) ਬਣਵਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ:

- (1) ਰਾਜਪੁਰਾ
- (2) ਸੰਗਰੂਰ
- (3) ਕੋਟ ਕਪੂਰਾ
- (4) ਮੁਕੇਰੀਆਂ
- (5) ਫਗਵਾੜਾ
- (6) ਨਾਗ ਕਲਾਂ (ਬਤਾਕ ਮਜੀਠਾ ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

(3) ਚਲ ਰਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਗਿਆਤ ਹੋਇਆਂ ਕਿ ਰਸੋਈ ਘਰ, ਰਸੋਈ ਤੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਫੀਡਿੰਗ ਵਿਚ ਉਤਕਾਂਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿਖੇ ਇਕ ਕੋਂਦਰੀ ਰਸੋਈ ਘਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਕੋਅਰ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਈ 3.34 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਡੋਨੇਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਸਟਾਫ ਸਮੇਤ ਸਹਿਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ। ਇਸ ਰਸੋਈ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਮੁੱਖ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਅਰ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਫਿੱਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 1980-81 ਦੌਰਾਨ ਕੋਂਦਰੀ ਰਸੋਈ ਘਰ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਾਣੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ 72,180/- ਰੁਪਏ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਤੇ ਰਿਵਾਜ਼ਤ ਲਈ 47,600/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਜੂਰੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸੰਚਾਲਣ ਸਟਾਫ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਯੂਨਿਟ ਚਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਇਹ ਯੂਨਿਟ ਚਾਲੂ ਹੋਣ ਤੇ 8 ਘੰਟੇ ਦੀ ਇਕ ਸਿਫਟ ਵਿਚ 4,000 ਕਿਲੋ ਪੰਜੀਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਪਟਿਆਲਾ/ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 80,000 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਰਨ ਕੰਪਲੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਖਾਣ ਯੋਗ ਤਿਆਰ (ਰੈਡੀ-ਟੂ-ਈਟ) ਭੋਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਲ 1980-81 ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਇਕ ਹੋਰ ਯੂਨਿਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੰਜੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ 5.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੋਅਰ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਜਿਹੜੀ ਕਥਿਤ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਕੁਲ ਕੈਪੀਟਲ ਲਾਗਤ ਦਾ 45% ਹੈ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ 55% ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਹਿਨ ਕਰੇਗੀ। ਦੋ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਸੈਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੁਆਰਾ 3.16 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਅਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮਿਡੀ-ਡੇ-ਮੀਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 1,60,000 ਬੱਚੇ ਰੈਡੀ-ਟੂ-ਈਟ-ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬੱਲੇ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ। ਸਾਰੇ 3.16 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੈਡੀ-ਟੂ-ਈਟ-ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਸੈਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸੰਚਾਲਣ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਵਰੇਜ

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 22.00 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ 2.96 ਲੱਖ ਬੱਚੇ ਕੋਅਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਲਿੰਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 20,000 ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਲਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਲਿਆ:—

ਸਾਲ	ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)
1	2
1962-63	5.00
1963-64	5.00
1964-65	10.00
1965-66	10.00
1966-67	7.50
1967-68	5.00
1968-69	3.75
1969-70	3.75
1970-71	3.75
1971-72	3.75
1972-73	3.75
1973-74	3.00
1974-75	3.00
1975-76	2.16
1976-77	2.16
1977-78	2.16
1978-79	3.16

ਕਾਡ 6

ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ

ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਨਾਂ	ਕੁਲ ਉਮੀਦਵਾਰ		ਕੁਲ ਪਾਸ ਉਮੀਦਵਾਰ		ਪਾਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ	
	ਸਾਲਾਨਾ	ਸਪਲੀਮੈਂਟੀ	ਸਾਲਾਨਾ	ਸਪਲੀਮੈਂਟੀ	ਸਾਲਾਨਾ	ਸਪਲੀਮੈਂਟੀ
1	2	3	4	5	6	7
1. ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ..	731	98	627	70	85.77%	71.4%
ਭਾਗ-1						
2. ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ..	861	85	774	59	89.89%	69.4%
ਭਾਗ-2						
3. ਓ.ਟੀ. ..	288	36	248	31	84.23%	86.1%

ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ./ਓ.ਟੀ. ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਜੋ ਪੀ.ਈ.ਐਸ-I ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰੀਅਲ ਅਮਲਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:—

1. ਕਡੇਕਟ ਆਫ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਅਤੇ ਓ.ਟੀ. ਪ੍ਰੀਖਿਆ।
2. ਪ੍ਰੀਖਿਆਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਰਨਾ ਬੰਦੂਕੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਕਟੀਕਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ।
3. ਨਤੀਜਾ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੇਜਣਾ।
4. ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਅਤੇ ਫੂਟਕਲ ਖਰਚੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨਾ।
5. ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਡੁਪਲੀਕੇਟ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ, ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੋਧ ਕਰਨਾ।

ਭਾਗ-2 ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ

ਕਾਂਡ 1

ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸ), ਪੰਜਾਬ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਮਿਤੀ 23 ਜੁਲਾਈ, 1976 ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦਾ ਦੋ ਭਾਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਇੰਨਸਟਰਕਸ਼ਨ (ਸ) ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਫਰਵਰੀ, 1978 ਵਿਚ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੰਗ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ। ਇਹ ਵੰਡ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੀ ਗਈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ।

ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ 3 ਲੈਵਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰਕਾਰ, ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਲੈਵਲ ਤੇ ਕੰਮ ਨਿਮਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :—

1. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਚਾਰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਅਮਲੇ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਵ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ, ਉਪ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਸਕੱਤਰ (ਦਫਤਰੀ ਅਮਲੇ ਸਹਿਤ) ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਕਮ ਮਿਡਲ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

2. ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ

ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਤੋਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸ) ਪੰਜਾਬ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਛੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਵ ਡਿ.ਡਾ. (ਵੇਕ.), ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ), ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ), ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ), ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ), ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਮੁਲਅੰਕਣ) ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ) ਦੁਆਰਾ ਹਾਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ) ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਆਦਿ ਬਾਰੇ, ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਵੋਕ.) ਮਿਡਲ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ) ਵਿਭਾਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਕੰਡਕਟ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ) ਏਡਡ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਅਖਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਮੁਲਅੰਕਣ) ਅਧਿਆਪਕ ਵਰਗ ਦੀ ਓਰੀਐਂਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸਬੰਧੀ ਨਵੇਂ ਤਕਨੀਕੀ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਮੁਲਅੰਕਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪੀ.ਈ.ਐਸ.-2) ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 2 ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ, ਇਕ ਮੁਲਅੰਕਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਇਕ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਹਨ । ਦੋ ਅਫਸਰ ਆਨ ਸਪੇਸ਼ਲ ਡਿਊਟੀ (ਕਾਰਜ ਤੇ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ) ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਿੱਤਾਕਾਰੀ) ਅਧੀਨ ਹਨ । ਵਿੱਤ ਕਾਡਰ ਤੋਂ ਇਕ ਲੇਖਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਨ ਪਲਾਨ ਬਜਟ ਅਤੇ ਕਰਜਿਆਂ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਫਸਰ ਜੋ ਕਿ ਸਕੱਤਰੇਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਆਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਅਮਲੇ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹਾਈ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਿਮਨ ਦਰਸਾਏ ਅਧਿਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :—

1. ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਯੂਥ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ)
2. ਡਿਪਟੀ ਮੰਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਹੈਡ ਕੁਆਟਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ)
3. ਲੇਖਾ ਅਫਸਰ
4. ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ
5. ਅੰਕੜਾ ਅਫਸਰ
6. ਯੂਵਕ ਭਲਾਈ ਅਫਸਰ
7. ਸਲਾਹਕਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ
8. ਸਟੇਟ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰਵੇ ਅਫਸਰ

9. ਸਹਾਇਕ ਸਰਵੇ ਅਫਸਰ

10. ਸਹਾਇਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਕੂਲਤ ਵਾਸਤੇ, ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਰਾਮਿਡਜ਼ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ੳ) ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਫਸਰ

2. ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ

(ਅ) ਯੋਜਨਾ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਯੋਜਨਾ)

(ੲ) ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸ. ਪ੍ਰ.)

2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸ.ਪ੍ਰ.-1)

3. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸ.ਪ੍ਰ.-2)

(ੳ) ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈ.ਸਿ.)

2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸੈ.ਸਿ.)

(ੴ) ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ)

(ਕ) ਵੋਕੇਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਵੋਕੇ.)

2. ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

(ਖ) ਵਿਸਾ ਮਾਹਿਰ

(ਗ) ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ

1. ਇੰਚਾਰਜ (ਟੈ. ਸੈਲ)

(ਘ) ਮੁਲਅੰਕਣ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੁਲਅੰਕਣ

2 ਮੁਲਅੰਕਣ ਅਫਸਰ

(ਙ) ਖੇਡ-ਕੁੱਦ ਵਿੰਗ

1 ਅੰਡੀਸਨਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

2. ਯੂਵਕ ਭਲਾਈ ਅਫਸਰ

3. ਸਪੋਰਟਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ

(ਚ) ਲੇਖਾ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਲੇਖਾ ਅਫਸਰ

(ਛ) ਅੰਕੜਾ ਸੈਕਸ਼ਨ

1. ਅੰਕੜਾ ਅਫਸਰ

(ਜ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਅਫਸਰ (ਵਜੀਫਾ)

(ਝ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਅਫਸਰ (ਕਾਰਜ)

(ਵ) ਆਡੀਟਿੰਗ ਏਡਜ਼ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਲਾਇਬਰੇਰੀਅਨ

(ਟ) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਯੂਨਿਟ

ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ)

ਸਹਾਇਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ)

ਅਧੀਨ ਦਫਤਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਡਲਾਂ ਭਾਵ ਪਟਿਆਲਾ ਐਂਟ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹੈਡ, ਮੰਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਉਪ ਮੰਡਲ

ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਅਮਲਾ ਅਫਸਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੰਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਇੰਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਪਰਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੁਝ ਕੋਟਾਗਰੀਜ਼ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਅਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਡੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਇਕ ਜਾ ਵਧੇਰੇ ਡਿਪਟੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਫਸਰ ਦੀ ਆਸਾਮੀ ਵੀ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਪ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਤਾਕਤਾਂ ਡੈਲੀਗੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਕਾਡ 2

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ

(ੳ) ਆਯੂ 11-14 (ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ)

1. ਸੁਤੰਤਰ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1979 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,572 ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ 1,476 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 96 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ।

2. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ 11-14 ਆਯੂ ਗੁੱਟ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 6,67,761 ਸੀ । ਇਸ ਆਯੂ ਗੁੱਟ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕਰਮਵਾਰ ਅਨੁਪਾਤ 62 ਅਤੇ 38 ਸੀ ।

3. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ, 1979 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 10,311 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 9,135 ਅਧਿਆਪਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ 1,176 ਅਧਿਆਪਕ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸੁਦਾ) ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ । 5,937 ਅਧਿਆਪਕ ਮਰਦ ਅਤੇ 4,324 ਅਧਿਆਪਕ ਔਰਤਾਂ ਸਨ ।

(ਅ) ਆਯੂ ਗੁੱਟ 14-17 (ਨੌਵੀਂ ਤੋਂ ਗਿਆਰਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ ਤੱਕ)

ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਆਯੂ ਗੁੱਟ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ 178 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 5 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ।) ਨੂੰ ਹਾਈ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅੱਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਜੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ 178 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, 722 ਮਾਸਟਰਜ਼/ਮਿਸਟਰੇਸਿਜ਼, 178 ਡੀ.ਪੀ.ਆਈਜ਼, 178 ਕਲਰਕਾਂ, 10 ਸੀ ਅਤੇ ਵੀ, 5 ਆਰਟ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟ ਟੀਚਰਾਂ ਅਤੇ 361 ਦਰਜਾ ਚਾਰ ਆਸਾਮੀਆ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਸਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਕੂਲ ਬਾਈਫਰਕਟ ਜਾ ਅਮਲਗਾਮੇਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰੰਤੂ 12 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟਲੀ ਮੈਨੇਜਡ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਲੈ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ।

1. ਹਾਈਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 31 ਮਾਰਚ 1979 ਨੂੰ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,774 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 1,447 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ

327 ਫੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸਨ ।

2. ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 31-3-1979 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 251 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 118 ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ 133 ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਸਨ ।

3. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 30-9-1978 ਨੂੰ ਆਯੂ ਗੁੱਟ 14-17 ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,52,845 ਲੱਖ ਸੀ । ਇਸ ਆਯੂ ਗੁੱਟ ਵਿਚ ਖੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਕਰਮਵਾਰ 62 ਅਤੇ 38 ਸੀ ।

4. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਿਤੀ 31-3-1979 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 27,688 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 22,534 ਅਧਿਆਪਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ 5,154 ਅਧਿਆਪਕ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ ਵਿਚੋਂ 17,163 ਅਧਿਆਪਕ ਮਰਦ ਅਤੇ 10,525 ਅਧਿਆਪਕ ਔਰਤਾਂ ਸਨ ।

ਮਿਤੀ 31-3-1979 ਨੂੰ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 8,994 ਸੀ । ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 4,942 ਅਧਿਆਪਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ 4,052 ਅਧਿਆਪਕ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਮੰਜੂਰ ਸ਼ੁਦਾ) ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਨ । ਇਸ ਵਿਚੋਂ 5,142 ਅਧਿਆਪਕ ਮਰਦ ਅਤੇ 3,852 ਅਧਿਆਪਕ ਔਰਤਾਂ ਸਨ ।

ਕਾਡ 3

ਸਮਾਜਿਕ/ਬਾਲਗ ਸਿੱਖਿਆ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਰਾਜ ਦੇ 10 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੋ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਸ਼ਨ 30 ਸਤੰਬਰ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੈਸ਼ਨ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: —

ਚਾਲੂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਦਾਖਲ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਾਸ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
147	8,306	3,609

ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਹਾਤ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਰਕਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 25 ਤੋਂ 30 ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਦੋ ਨਿਗਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਮੰਡਲ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੇਂਦਰ ਬਾਲਗ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬਾਲਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਮ/ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਿਲਾਈ, ਕਢਾਈ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਲੇਖੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਸ਼ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਵਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਪਰ ਦਸੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹੋਰ ਸਕੀਮਾਂ ਚਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਹਰ ਸਾਲ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1. ਨਾਨ ਫਾਰਮਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਆਯੂ ਗੁੱਟ 15-35)

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਨਾਨ-ਫਾਰਮਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਯੂ ਗੁੱਟ 15-35 ਜੋ ਮੈਰਿੰਗ ਗੁੱਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਫ਼ਰੀਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਬਠਿੰਡਾ

ਲਈ ਮੰਜੂਰ ਸੀ ਪਰ ਕੇਵਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਚਲੀ । ਸਕੀਮ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਚਾਲੂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਦਾਖਲ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਪਾਸ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
132	3,314	874

ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਹਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 100 ਕੇਂਦਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ । ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ 30 ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਸਿਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਕੂਲ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਦ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ ।

2. ਨਾਨ ਫਾਰਮਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਆਯੂ ਗੁੱਟ 11-14)

ਪੰਜਾਬ ਰੂਰਾਜ ਵਿਚ ਨਾਨ-ਫਾਰਮਲ ਸਿਖਿਆ ਆਯੂ ਗੁੱਟ 11-14 ਕੇਵਲ 8 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਜਲੰਧਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ । ਇਹ ਸਕੀਮ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਕਾਂਡ 4

ਇਸਤਰੀ ਸਿਖਿਆ 1978-79

ਪੰਜਾਬ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਇਸਤਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਸਿਖਿਆ ਵੱਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾ ਵੰਡ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਵਿਗਿਆਨ, ਨਰਿਤ, ਸੀਣਾ, ਪਰੋਣਾ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਘਰੇਲੂ ਕਿੱਤੇ ਜਿਸੇ ਲਈ ਚਾਹੁ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋ ਜਾਣ।

ਕਾਂਡ 5

ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿਖਿਆ

ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ, ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸਰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਕ ਉਚ ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਲੰਬੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਨਿਰਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰ-ਸਿਟੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ (ਵੋਕੇਸ਼ਨਲਾਈਜੇਸ਼ਨ) ਕੋਰਸ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਲ 1975-76 ਤੋਂ 50 ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿੱਡਲ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ ਕੋਰਸ ਚਾਲੂ ਕੀਤੇ। ਮਿੱਡਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਉਂਕਿ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਮੁਢਲੇ ਹੱਥ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣ ਲੈਣ। ਇਕ ਵਿਸ਼ਾ ਲੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ:

- (ੳ) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥੀਂ ਕੰਮ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣਾ।
 - (ਅ) ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁੰਨਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
 - (ੲ) ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ।
 - (ਸ) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੁੰਚੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿੱਤਾ ਚੁਣਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣਾ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ।
ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਕ ਬਣਾਉਣਾ।

ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਕੂਲ ਚੁਣਨੇ, ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ, ਪਾਠ-

ਕਰਮ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ, ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਆਦਿ ਖਰੀਦਣ ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ।

ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੋਰਸ

ਹਰ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਕਿੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਨਜ਼ਮਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਿੱਤਾ ਚੁਣ ਕੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

1. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਰੁੱਪ

- (ੳ) ਹਾਰਟੀਕਲਚਰ (ਫੱਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਉਗਾਉਣਾ)
- (ਅ) ਡੇਅਰੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ।
- (ੲ) ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ (ਸੂਰ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਪਾਲਣ)
- (ਸ) ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ (ਡੇਅਰੀ ਹਸਬੈਂਡਰੀ)

2. ਸ਼ਿਵਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ .

- (ੳ) ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ (ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ)
- (ਅ) ਸੈਨੀਟਰੀ ਫਿਟਿੰਗ (ਫਿਟਿੰਗ, ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ)

3. ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ

- (ੳ) ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਫਿਟਿੰਗ (ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ।
- (ਅ) ਰੇਡੀਓ, ਟੀ. ਵੀ. ਜੋੜਨਾ, (ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ) ।

4. ਮਕੈਨੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ

- (ੳ) ਵੈਲਡਿੰਗ (ਸੰਦ, ਦਾਬ, ਕੈਂਸ)
- (ਅ) ਖਰਾਦ ਦਾ ਕੰਮ

5. ਔਗਰੋ ਮਕੈਨਿਕ

- (ੳ) ਫਾਰਮ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ
- (ਅ) ਫਾਰਮ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ (ਟਰੈਕਟਰ ਟਿਊਬਵੈਲ ਤੇ ਪੰਪਿੰਗ ਮੈਟ ਆਦਿ)

6. ਆਟੋਮੋਬਾਈਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ
 - (ੳ) ਸਕੂਟਰ/ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ (ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ)
 - (ਅ) ਕਾਰ (ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ)
7. ਕਮੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ
 - (ੳ) ਪੇਂਟ ਅਤੇ ਵਾਰਨਿਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ।
 - (ਅ) ਇਲੈਕਟਰੋਪਲੇਟਿੰਗ ।
8. ਸਕੱਤਰੇਤ ਅਭਿਆਸ
 - (ੳ) ਟਾਈਪ ਅਤੇ ਸਖੇਪ ਲਿਪੀ
 - (ਅ) ਬੁਕ ਕੀਪਿੰਗ ਅਤੇ ਲੇਖਾਕਾਰੀ
9. ਟੈਕਸਟਾਇਲ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਬੁਣਾਈ)
 - (ੳ) ਬੁਣਣ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਹੱਥ ਖੱਡੀ)
10. ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਫੁਪਾਈ ਰੰਗਾਈ)
 - (ੳ) ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਰੰਗਾਈ, ਬਲੀਚਿੰਗ ਤੇ ਫੁਪਾਈ
 - (ਅ) ਡਰਾਈਕਲੀਨਿੰਗ
11. ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਉਣਾਈ)
 - (ੳ) ਹੱਜ਼ਰੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ
 - (ਅ) ਟੈਕਸਟਾਇਲ, ਰੰਗਾਈ, ਬਲੀਚਿੰਗ ਤੇ ਫੁਪਾਈ
 - (ੲ) ਡਰਾਈਕਲੀਨਿੰਗ
12. ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ
 - (ੳ) ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ (ਚਮੜੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ)
 - (ਅ) ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ (ਲਕੜੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ)
13. ਚਮੜੇ ਦਾ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ
 - (ੳ) ਆਮ ਵਸਤਾਂ
 - (ਅ) ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਜੂਤੇ
14. ਵਰਨੀਚਰ ਬਣਾਉਣਾ (ਲੱਕੜੀ ਦਾ)

ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲ/ਮਿੱਡਲ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਮ

ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਕੂਲ ਦਾ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੋਰਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ: —

ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ

- (ੳ) ਕਾਰਪੈਟਰੀ (ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ)
- (ਅ) ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ
- (ੲ) ਸਾਧਾਰਣ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੁਰੰਮਤ
- (ਸ) ਘਰੇਲੂ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਫਿਟਿੰਗ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਘਰੇਲੂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ
- (ਹ) ਟ੍ਰਾਂਜਿਸਟਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, (ਟਿਊਨ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨਾ)
- (ਕ) ਸਿੰਗਲ ਸਿਲੰਡਰ ਡੀਜ਼ਲ ਇੰਜਨ (ਕਾਹਜ ਤੇ ਸੰਭਾਲ)

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ

- (ੳ) ਘਰੇਲੂ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਫਿਟਿੰਗ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਘਰੇਲੂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ।
- (ਅ) ਟ੍ਰਾਂਜਿਸਟਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, (ਟਿਊਨ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨਾ)
- (ੲ) ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ (ਰੰਗਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ)
- (ਸ) ਟੇਲਰਿੰਗ ਸਮੇਤ ਸਟਿਚਿੰਗ ਆਫ ਗਾਰਮੈਂਟਸ
- (ਹ) ਉਣਾਈ
- (ਕ) ਮਸ਼ੀਨੀ ਕੜਾਈ

ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ

ਕਿੱਤਾ ਕੋਰਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ਵਲੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾ ਕੋਰਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮੰਗ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੀਕ ਜਿੰਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕੋਰਸ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: —

ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ (੭ਵੀਂ ਤੋਂ 11ਵੀਂ)	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
ਜਮਾਤਾਂ) ..	11,911	10,638	11,503	11,410
ਮੁੱਢਲੀ ਪੱਧਰ ਤੇ (ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤਾਂ)	16,542	18,628	20,258	21,153

ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 1977-78 ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,101 ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 201 ਨੇ ਉਹ ਹੀ ਕਿੱਤਾ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਪੁੰਨ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਕੀਮ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਸਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸਵੈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਚਲ ਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕਾਡ 6

ਦਸਤੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦਸਤੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਯੋਜਨਾ 1964 ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ ਤੇ ਝਾਕੀ ਪਾਉਣਾ ਸੀ। ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਤਵ ਹਨ: —

- (1) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ।
- (2) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ।
- (3) ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਪਾਉਣੀ।
- (4) ਹੱਥੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
- (5) ਮੰਨ ਅਤੇ ਹੱਥੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮਿਲਾਵਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ।

ਇਹ ਸਕੀਮ ਚੋਣਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਿੱਡਲ ਵਿਭਾਗਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਂਟਰੀ, ਮੈਂਟਲੇਫਿਟਿੰਗ ਤੇ ਇਲੈਕਟਰੋਨਿਕਸ ਟਰੇਡਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਿੰਨ ਟਰੇਡਾਂ ਦਾ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਹੈ। ਸਿਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਪੱਖ ਵੱਲ ਅਧਿਕ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਟਰੇਡਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸਿਖਲਾਈ ਇਕ ਅਲੱਗ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਕੀਮ 181 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ

ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਹਿੱਤ, ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਲਯੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀ. ਟੀ. ਟੀ. ਆਈ. ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ, ਹੁਣ ਕਿਤਾਬਕਰਨ ਸਕੀਮ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੇ ਟਰੇਡਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ, ਇਹ ਕਲਾਸਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਈ. ਟੀ. ਆਈ. ਤੋਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਟਰੇਡ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰਪੋਂਟਰੀ, ਰੋਡੀਉ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਮਕੈਨਿਕ

ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਟਰੇਡ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਟਰੇਡ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵੀ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੈ ਸਕਣ ।

1978-79 ਦੌਰਾਨ ਪੀ. ਟੀ. ਟੀ. ਆਈ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: —

ਲੜੀ ਨੰ:	ਕੋਰਸ ਦਾ ਨਾਂ	ਟਰੇਨਿੰਗ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
1.	ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਅਧਿਆਪਕਾ (ਮੋਟਰ ਮਕੈਨਿਕ) ਨੂੰ ਸੈਟਲ-ਫਿੰਟਿੰਗ ਟਰੇਡ ਦੀ ਇਨ ਸਰਵਿਸ	
	ਆਈ. ਟੀ. ਆਈਜ਼ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ..	96
2.	ਦਸਤੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਰੈਗੂਲਰ ਕੋਰਸ ..	10
3.	ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਅਧਿਆਪਕਾ (ਰੇਡਿਓ ਮਕੈਨਿਕ) ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਟਰੇਡ ਦੀ ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ..	53

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਸਤੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਵਿਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਕਟੀਕਲ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਉਦਯੋਗ ਵਿਚ ਲਗਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ ।

ਕੁਝ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਰਤਸ਼ਾਪਾਂ ਪਬਲਿਕਸਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 7,400 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਕੀਮ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ।

ਕਾਂਡ 7

ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਢਾਂਚਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ, ਬਦਲੀਆਂ, ਕਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਸੂਚੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਦਿ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ-1) ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ-2) ਹਨ। ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ-1) ਪੁਰਸ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਪਟ ਉੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧ-2) ਇਸਤਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਂਡ 8

ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ

ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ 1975 ਵਿੱਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੀ. ਏ. ਬੀ. ਈ. ਸੀਟਿੰਗਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲਿਟਰੇਚਰ ਵਿਚ ਦਸ਼ੇ ਗਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਠੋਸ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਚੇਰੇ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਗਏ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ 6 ਜੂਨ, 1978 ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 10+2+3 ਦੀ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਫਾਈਨਲ ਸਟਰਕਚਰ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਟੱਡੀ ਟੀਮ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਗੁਜਰਾਤ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ, ਕੇਰਲਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਆਦਿ ਵੇਖ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੈਰੈਂਟ ਟੀਚਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਵਸੋਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਖਿਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਪੂਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਿਕਿਊਰਟੀ ਆਫ ਸਰਵਿਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਘਾਟੇ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਅਤੇ ਸਟੱਡੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਰੀਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੇਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਟੀਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭੇਜੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਵੈਕੇਸ਼ਨਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਕਰਨਾਟਕਾ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਖੇ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪਾਂ ਜਿਵੇਂ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖਣ ਹਿਤ ਸਬ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਾਡ 9

ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਯੋਜਨਾ ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਮੱਦ 'ਜਨਰਲ ਸਿੱਖਿਆ' ਵਾਸਤੇ 1,529-00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 1,341.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (1,300.00 ਲੱਖ ਰੈਵੀਨਿਊ ਅਤੇ 32.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕੈਪੀਟਲ ਭਾਗ) ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਰਾਸ਼ੀ 1,070.92 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਹਿ ਗਈ (1,047.92 ਲੱਖ ਰੈਵੀਨਿਊ ਭਾਗ ਅਤੇ 23.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕੈਪੀਟਲ ਭਾਗ)। ਯੋਜਨਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਉਪਲੱਬਧ ਰਾਸ਼ੀ ਤੇ 59.24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਨੂੰ 73.04 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ 13.80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਣੇ ਪਏ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਯੋਜਨਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 18 ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵਧਾ ਕੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਹਿਤ 8.80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਾਧੂ ਰਾਸ਼ੀ ਹੋਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕੀਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੈਟ ਕਟੌਤੀ 64.24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਜ਼ ਭਿਚ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਵੀ 20.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਉਪਲੱਬਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਟੌਤੀ ਘਟ ਕੇ 44.24 ਲੱਖ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਵਾਸਤੇ 1,003.68 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਾਈਨਲ ਆਉਟਲੇ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਵਾਇਜ਼ਡ ਆਉਟਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲ ਵਿਭਾਗ ਨੇ [ਜਦੋਂ 1,003.68 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਰਿਵਾਇਜ਼ਡ ਬਜਟ ਐਸਟੀਮੇਟ ਸਾਲ 1978-79 ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ 994.67 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੀ ਰਿਵਾਇਜ਼ਡ ਬਜਟ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 9.01 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਹੋਰ ਲੱਗ ਗਈ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਵਿਚ ਕੈਪੀਟਲ ਭਾਗ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਰਿਵਾਇਜ਼ਡ ਆਉਟਲੇ 23 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੂਲ ਆਉਟਲੇ ਤੋਂ ਵੱਧਕੇ 104.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਯੋਜਨਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਨਵੇਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ 80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਾਧੂ ਰਾਸ਼ੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਖਰਚਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਗਿਦੜਬਾਹਾ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਵੀ 1.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਾਧੂ ਰਾਸ਼ੀ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕੀਤੀ।

2. ਯੋਜਨਾ ਕਾਰਕਰਦਗੀ

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਚਾਰਟ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾ ਸਾਲ 1978-79 ਦੀ ਸੈਕਟਰ-ਵਾਰ ਕਾਰਕਰਦਗੀ

ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(ਰਾਸ਼ੀ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ)

ਲੜੀ ਨੰ :	ਸੈਕਟਰ	ਪਲਾਨ ਆਊਟਲੇ	ਵਾਈਨਲ	ਕੁਲ ਖਰਚ	ਖਰਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ	
1	2	3	4	5	6	
1.	ਮਿੱਡਲ ਸਿੱਖਿਆ ਰੇਵੀਨਿਯੂ ਭਾਗ	.. 613.41	580.90	574.37	98.87%	
	ਕੈਪੀਟਲ ਭਾਗ	.. 1.00	1.00	00.34	34.00%	
2	ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰੇਵੀਨਿਯੂ	.. 442.95	408.93	398.09	97.34%	
	ਕੈਪੀਟਲ	.. 22.00	103.00	40.62	39.44%	
3.	ਸਪੈਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰੇਵੀਨਿਯੂ	.. 11.56	4.84	3.62	74.79%	
	ਕੁਲ ਜੋੜ	ਰੇਵੀਨਿਯੂ ਭਾਗ	1,047.92 ਲੱਖ	994.67	976.08	98.13%
	ਕੈਪੀਟਲ ਭਾਗ	23.00 ਲੱਖ	104.00	40.96	39.38%	

ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਹਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰੇਵੀਨਿਯੂ ਭਾਗ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਯੋਜਨਾ ਖਰਚ ਕਾਰਕਰਦਗੀ 98.13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਜੋ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਕੈਪੀਟਲ ਭਾਗ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਯੋਜਨਾ ਕਾਰਕਰਦਗੀ (Plan Performance) 39.38 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਲਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸ਼ਾਰਟਫਾਲ (ਘਾਟ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ ਗਏ।

3. ਸਕੀਮਵਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੌਤਿਕ ਟੀਚੇ ਤੇ ਪਾਪਤੀਆ

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਕੀਮਵਾਰ ਭੌਤਿਕ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆ ਹੇਠ ਦਰਜ ਹਨ :—

(1) ਆਯੂ ਗੁੱਟ 11-14 ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰ

ਸਾਲ 1977-78 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਯੂ ਗੁੱਟ 11-14 ਅਰਥਾਤ ਛੇਵੀਂ ਤਾਂ ਅਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਦਾਖਲਾ 6.42 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਜੋ ਯੋਜਨਾ ਸਾਲ 1978-79 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 6.68 ਲੱਖ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ 0.26 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆ ਦਾ ਵਾਧਾ ਆਯੂ-ਗੁੱਟ 11-14 ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਵਿਚ ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

(2) ਆਯੂ ਗੁੱਟ 14-17 ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰ :

ਆਯੂ ਗੁੱਟ 14-17 ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਅਕ ਸਕੂਲਤਾ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 178 ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਵਧਾ ਕੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 5 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਗਏ । ਇਸ ਸਾਲ 200 ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦਰਜਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ 160 ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 12 ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਟੇਕ-ਓਵਰ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।

(3) ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ/ਖੇਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਯੋਗ ਥਾ ਦਿਤੀ । ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਸਟਰਾਂ ਅੰਬਾਤ ਡੀ. ਪੀ. ਈਜ਼. ਦੀਆਂ 200 ਆਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਜ ਦੇ 200 ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ।

(4) ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਅਵਸਰ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਰਾਜ ਵਿਚ 2,055 ਨਵੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਹ ਆਸਾਮੀਆਂ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ, ਮਾਸਟਰਾਂ/ਮਿਸਟਰੈੱਸਾਂ, ਆਰਟ ਤੇ ਕਰਾਫਟ/ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ/ਸਿਲਾਈ ਅਧਿਆਪਕਾ, ਪੀ. ਟੀ. ਆਈ, ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਦਰਜਾ ਚਾਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਕਾਂਡ 10

ਸੰਬੰਧ ਯੂਨਿਟਾਂ

(ੳ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਪੱਖ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਹੈ। 1969-70 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਯੂਨਿਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਿੱਡਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਪੱਧਰ ਤੇ “ਡਾਈਵਰਸੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਆਫ ਕੋਰਸਿਸ” ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਇਸ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਥਾਂ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 1969-70 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 7 ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ, 19 ਹਾਈ ਅਤੇ 29 ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲ ਸਨ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਸੁਦਾ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿਚ 4 ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲਈ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ 9 ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ, 129 ਹਾਈ ਅਤੇ 44 ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ।

(ਅ) ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਡੋਵਿਯੂਅਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਆਡੋਵਿਯੂਅਲ ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਨੂੰ 1719 ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਧਾਰ ਦਿਤੀਆਂ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਚਲਾਈ ਗਈ ਇਕ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਜਿਤੀ 28 ਮਾਰਚ, 1978 ਤੋਂ 24 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1978 ਤੱਕ ਆਡੋਵਿਯੂਅਲ ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਇਕ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਕੋਰਸ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ 33 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

(ੲ) ਸਾਇੰਸ ਸਿੱਖਿਆ :

ਰਾਜ ਸਾਇੰਸ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ, ਪੰਜਾਬ

ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿੱਖੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਤਜੱਲੀਬਖਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਨਵੀਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:—

1. ਸੱਭ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ।

2. ਮੈਂਬਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਅਮਲੇ ਲਈ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ।
 3. ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਕਰਣ ਉਪਲਬਧ ਕਰਨਾ ।
 4. ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਗਾਈਡ ਕਰਨਾ ।
 5. ਵਿਗਿਆਨ ਮੇਲੇ ਲਗਾਉਣਾ ।
 6. ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ ।
1. ਸਭ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਲੱਭਤਾ ਅਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਸਾਲ 1978-79, ਵਿਚ ਹਰ ਜਿਲੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਦੋ ਕੋਰਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪਸੰਦਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਟੀਚੇ ਦੇ 1000 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਬਾ 1,110 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ ।

1,110 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 127 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ 75% ਖਰਚਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਯੂਨੀਸੈਫ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਯੂਨੀਸੈਫ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਫਰੀ ਖਰਚ ਭੱਤਾ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਅਲੋਕੇਟ ਕੀਤੇ ਖਰਚੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੁਣ ਤਕ 29,572 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਬੀ. ਐਂਡ ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰਾਂ ਲਈ 3 ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ ਸਾਇੰਸ ਸਿਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਲਗਾਏ ਗਏ । 312 ਸਾਇੰਸ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ । ਹੁਣ ਤੱਕ 3230 ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਹੈਡ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ।

2. ਮੈਂਬਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਅਮਲੇ ਲਈ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ

ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਮੈਂਬਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਬਲਾਕ ਸਿਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸਾਇੰਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਬਲਾਕ ਸਿਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ, ਤਿੰਨ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਸਿਰਫ 74 ਬਲਾਕ ਸਿਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਰਸ ਜਿਲਾ ਸਾਇੰਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿਖੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। 11 ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਾਇੰਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਕੋਰਸ ਜਿਲਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਵਾਇਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ 12 ਵਿਚੋਂ 4 ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

3. ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ

ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸਾਇੰਸ ਕਰਕੇ ਸਿਖੀਏ' ਇਹੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ / ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਤੋਂ ਜੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਟਾਈਮ ਟੇਬਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੈਗੂਲਰ ਪੀਰੀਅਡ ਦੱਠੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋਲ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਇੰਸ ਸਮਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੋਵੇ। ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਮਾਨ ਤੇ ਖਰਚ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਡੀ. ਯੂਨੀਸਿਵ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਮਿੱਡਲ ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿੱਟਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿੱਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ	13524 (ਤਿਕ ਕਿੱਟ ਪ੍ਰਤੀ ਸਕੂਲ)
ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲ	2500 (ਪੰਜ ਕਿੱਟਾਂ ਦਾ ਸੈਟ ਇਕ ਹਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿੱਟ, ਇਕ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿੱਟ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ

ਕਿੱਟਾਂ 6, ਵੀ 7ਵੀਂ, 8ਵੀਂ, ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਉੱਤੇ 65 ਲੱਖ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੰਟਰੋਲ ਆਫ ਸਟੋਰਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਰੇਟ ਕੰਨਟਰੋਲ ਟੇਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਤਿਆਰ

ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਾਇੰਸ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਦੇ ਰੇਟ ਕੰਨਟਰੋਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਅਪਗਰੇਡਡ ਮਿੱਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਰੇਟ ਕੰਨਟਰੋਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰੇਟ ਕੰਨਟਰੋਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮਾਨ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੱਟਾਂ/ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲਰ ਆਫ ਸਟੋਰਜ਼ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

4. ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਈਡਾਂ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲੱਗਭੱਗ 14,000 ਹੈ। ਸੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਉਹ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਥਾਨਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਸੌਖਾ ਅਤੇ ਸਸਤਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਯੂਨੀਜ਼ਿਫ ਨੇ ਜਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵਾਤਾ-ਵਰਣਿਕ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਅਗਵਾਈ ਬੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੇਠ ਵਾਲੇ ਕੁਲ ਖਰਚੇ ਦਾ 100% ਦੇਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਅਗਵਾਈ ਬੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਈਆਂ।

5. ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਮੇਲੇ ਲਗਾਉਣਾ

ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਮੇਲੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 26-10-78 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 6-11-78 ਤੱਕ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

- (1) ਸਥਿਰ ਮਾਡਲ
- (2) ਕਾਰਜੀ ਮਾਡਲ
- (3) ਇੰਪਰੋਵਾਈਜ਼ਡ ਉਪਕਰਣ
- (4) ਚਾਰਟ
- (5) ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ
- (6) ਦਿਲਚਸਪ ਪ੍ਰਯੋਗ
- (7) ਵਿਗਿਆਨਕ ਖਿਲੋਣੇ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਏ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਸਤਵੀ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਕੁਲ 483 ਆਈਟਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਹੋਈ, ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ 518 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, 176 ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ 12 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਇੰਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਵਲੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ

ਭਾਗ ਲੈਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਡੀਬੇਟ, ਡੈਕਲੇਮੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੇਪਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਇਕ ਕੁਇਜ਼ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਚਾਰਟ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਪਰਖੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪੇਪਰ ਪੜ੍ਹਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

6 ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਕੂਲੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯੋਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਇਕ ਚੋਣ ਪਰੀਖਿਆ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਤਸੱਲੀਖਖਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਪਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਲੋਕਪ੍ਰਿਆ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕਾ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜੀ ਗਈ । ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 20,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਯੋਗਤਾ ਪਰੀਖਿਆ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸਾਇੰਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯਥਾਯੋਗ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਮਿਤੀ 25-10-78 ਨੂੰ ਹਰ ਜ਼ਿਲਾ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਤੇ ਇਕ ਚੋਣ ਟੈਸਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਰਾਜ ਸਾਇੰਸ ਸਿਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਸੀ । ਪੇਪਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਟੈਸਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪਹਿਲੇ 115 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ 94 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ । ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 8-30 ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ 10-30 ਤੱਕ ਰੁਝੇਵੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਲੇਕਚਰਾਂ, ਸਾਇਕਲੋਸਟਾਈਲ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਫਿਲਮ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਟੈਸਟ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ । ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਯਥਾਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ./ ਯੂਨੀਸੈਫ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ/ਪੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਇਹ ਸਕੀਮ ਯੂਨੀਸੈਫ ਦੁਆਰਾ ਸਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੋ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮਾਰਚ 1979 ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਰਬਤਕਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਈ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕ੍ਰਮਪਾਲ ਵਿਖੇ ਅਟੈਂਡ ਕੀਤੀ ।

(ਸ) ਰਾਜ ਮੁਲਅੰਕਣ ਯੂਨਿਟ

ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1963 ਵਿਚ ਮੁਲਅੰਕਣ ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਿੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਅਵਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤੇ : -

(ਓ) ਸਕੂਲੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਿੰਨ-ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰਨਾ ।

(ਅ) ਪਾਠਕ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੰਲਨਾ।
ਟੀਚਿੰਗ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸਿਸ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਹੋਵੇ ।

(ਸ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਾਧਨ/ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ

(ਹ) ਅੰਦਰਲੀ ਜੱਖ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਯੋਗ ਸਥਾਨ ਦੇਣਾ ।

(ਉ) ਫੀਲਡ ਵਰਕ

ਵਰਕਸ਼ਾਪ : ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ, ਜਲੰਧਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 160 ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਮਾਸਟਰਾਂ/ ਮਿਸਟਰੀਸਾਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟੀਚਰਾਂ ਲਈ 4 ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਮੁਲਅੰਕਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਗਈ ।

2. ਓਰੀਐਨਟੇਸ਼ਨ ਭਾਸ਼ਨ

(ਓ) 29-8-78 ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ 40 ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਅੰਕਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ।

(ਅ) 80 ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਰਵਿਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਮੁਲਅੰਕਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ।

3. ਬੰਨਕਾਂ

(ੳ) ਯੂਨਿਟ ਵਲੋਂ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਖ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਦੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਸਕੀਮ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਉਪਰਤ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਅ) ਇਨ ਸਰਵਿਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਮੁਲ-ਅੰਕਣ ਯੂਨਿਟ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੈਮੀਨਾਰ, ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

4. ਮੁਆਇਨਾ

ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 6 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਖ ਸਕੀਮ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪੈਰੋਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।—

ਮੁੱਠ-ਅੰਕਣ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬਨ-ਉਣਾ

ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਵਲੋਂ ਫੁੱਧੇ “ਕੰਮ-ਪਰੀਹੋਜਿਵ ਇੰਨਟੀਚਿਉਸ-ਨਲ ਇਵੋਲੁਏਸ਼ਨ ਐਂਟ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਟੇਜ” ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਾਹੀਂ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਖ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਟੀਚਿੰਗ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਲਈ ਆਮ ਭੇਰ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(ਹ) ਰਾਜ ਗਾਈਡੈਂਸ ਬੀਊਰੋ

ਸਟੇਟ ਗਾਈਡੈਂਸ ਬੀਊਰੋ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਾਲ 1960-61 ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਸਟੇਜ ਤੇ ਠੀਕ ਕੌਰਸ ਅਤੇ ਕਿਤਾ ਚੁਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾ ਕੇਵਲ ਠੀਕ ਕਿਤਾ ਅਤੇ ਕੌਰਸ ਚੁਣਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਮੱਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗਾਈਡੈਂਸ ਬੀਊਰੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰੀ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਉਰੀਐਨਟੇਸ਼ਨ ਕੌਰਸਾਂ ਹਾਹੀਂ ਗਾਈਡੈਂਸ ਦੇਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ ਜੁਟਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਇਕ ਉਰੀਐਨਟੇਸ਼ਨ ਕੌਰਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗਾਈਡੈਂਸ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਲਈ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਗਾਈਡੈਂਸ ਟੇਚਿੰਗ ਕੌਰਸ ਮਾਸਟਰਜ਼/ਮਿਸਟਰੇਸਜ਼ ਲਈ ਵਰੀਦਕੋਟ, ਵਿਰੋਜਪੁਰ, ਗਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। 20 ਕੈਰੀਅਰ

ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਜਲੰਧਰ, ਮੋਗਾ, ਮੁਕਤਸਰ, ਬਟਾਲਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਡੇਰਾ ਖੱਸੀ, ਬਨੂੜ, ਬਰਗਾੜੀ, ਰਾਮੂਵਾਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਗਿਦੜਵਾਹਾ, ਕੋਟਕਪੂਰਾ, ਅਜੀਤਵਾਲਾ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪਨਾਨਕੋਟ, ਰਾਜਪੁਰਾ, ਸਰਹੰਦ, ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਾ ਵਿਖੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ।

ਜਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਇਕ ਮਾਸਟਰ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਗਾਈਡੈਂਸ ਅਤੇ ਕੋਸਲਿੰਗ ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ । ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 798 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਟੈਸਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਊਮੈਲਿਟਿਵ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਰਡ ਤੇਜ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਗਾਈਡੈਂਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹਰ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ । ਅਨੁਵਰਤੀ ਕਰਵਾਈ ਲਈ ਬਿਦਿਊਰ ਦੇ ਫਾਫਰ ਲਗਾਤਾਰ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਗਾਈਡੈਂਸ ਕੋਸਲਰਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

(ਕ) ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਸਿਖਿਆ

1. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਖਿਆ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਅੱਠ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ 69,500/- ਰੁਪਏ ਖਰਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠਾਂ ਅਕਿਤ ਕਾਰਜ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ :—

(ੳ) ਸੇਗਰੂਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਨਾ ਇੱਕਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸੁਝਾਓ ਦੇਣ ਦਾ ਸੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਉੱਤੇ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

(ਅ) ਸਿਖਿਆ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ ਦੁਆਰਾ "ਪਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਬਲਾਕ (ਬਲਾਕ ਮਾਜਰੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਰੋਪੜ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ" ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਡੇਰਾ ਖੱਸੀ ਸੂਚਨਾ ਕੰਪਾਈਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

2. ਬਾਲਮ ਫਿਲ ਮੁਵਮੈਂਟ

ਹੈਡ ਕੁਆਟਰ ਵਿਖੇ ਪੰਜ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰੀਵਿਊ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਹਿਤ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਵੇ ।

3. ਯੁਵਾਂ ਦਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਰਾਜ ਵਿਚ ਯੁਵਾਂ ਦਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਸਿਖਿਆ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ ਨੇ ਯੁਵਾਂ ਦੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਸਾਰੂ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ।

4. ਸ੍ਰੀ. ਕੇ. ਐਸ. ਗਿਲ ਅਫਸਰ ਇੰਚਾਰਜ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸੈਲ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਿਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸੰਮੀਨਾਰ ਅਟੈਂਡ ਕੀਤੇ।

(ਖ) ਸਰਵੇਖਣ

ਚੋਖਾ ਸਰਵ ਭਾਰਤੀ ਸਿਖਿਆ ਸਰਵੇਖਣ ਦਸੰਬਰ 1978 ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਚੋਖੇ ਸਰਵ ਭਾਰਤੀ ਸਿਖਿਅਕ ਸਰਵੇਖਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾਇਕ ਕੌਰਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਲਗਾਇਆ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਡੇਢੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋਫ਼ਾਰਸ਼ਿਆਂ/ਮੈਂਟਰੀਅਲ ਦੇ ਸੈਟ ਬਣਵਾਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲਿਆ ਨੂੰ ਘਲੇ ਗਏ। ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸਰਵੇਖਣ ਅਫਸਰ, ਖੰਡ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਸਰ-ਵੇਖਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕੌਰਸ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਿਹੜਾ ਡੈਟਾ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇੱਕਠਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਚੈਕਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਚਾਲੂ ਹੈ।

(ਗ) ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ

ਫਿਜੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਖੇਡ ਗੱਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਸਾਲ 1978-79 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਦਾ ਹੀ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਚੋਕੰਨਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਈ ਕਦਮ, ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਲ ਖਿਚਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਫਿਜੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਕ ਲਾਜਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਟੁੱਚੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ/ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸਪੋਰਟਸ ਸਕੂਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨਾਲ ਸਪੋਰਟਸ ਵਿੰਗ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਾਲਜ ਸਤਰ ਤੇ ਸਪੋਰਟਸ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 6 ਹੋਰ ਕਾਲਜਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਗ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ।

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਡਾਂ, ਗਤੀ ਵਿਯੋਜਨਾਂ ਜੋ ਵਿਭਾਗ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲ/ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ 2 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. 300 ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸਕੂਲ ਦੇ ਲੜਕੇ/ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਚੈਲ ਵਿਖੇ 1979 ਵਿਚ ਡੇਢ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ।
2. ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਪਤਝੜ ਖੇਡਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ।
3. ਸਾਰੀਆਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਗਏ ਜਿਸ ਉਤੇ ਡੇਢ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆਂ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ।
4. ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿਖੇ 1978 ਵਿਚ 300 ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸਕੂਲ ਦੇ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਡੇਢ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਕੋਚਿੰਗ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ।
5. ਪ੍ਰੀ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨਲ ਕੋਚਿੰਗ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆਂ ਖਰਚ ਆਇਆ ।
6. ਬੱਚੇ 1978 ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਗੇਮਜ਼ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਗਏ ।
7. ਸਿਰ ਕਦਵਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਚਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਉਤਸਵਾਂ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ।
8. ਕੋਈ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮਿੱਡਲ, ਹਾਈ, ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਖੇਡਾਂ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

(੫) ਬਲਕ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਆਫ ਬੁਕਸ

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਵਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਚੋਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਥੋਕ ਖਰੀਦ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ 50,000/- ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ।

ਕਾਡ 11

ਫੁੱਟਕਲ

(ੳ) ਬੱਜਟ

ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਸਕੂਲ ਸਾਈਡ) ਨਾਨ-ਪਲਾਨ ਖਰਚੇ ਆਮਦਨ ਬੱਜਟ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ।

ਆਮਦਨ ਬੱਜਟ

ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ਖਰਚੇ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਹੈ । ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ । 1977-78 ਦੀ ਆਮਦਨ 70,53,000/- ਰੁਪਏ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ 1978-79 ਤੇ ਬੱਜਟ ਅਨੁਸਾਰ 84,93,000/- ਰੁਪਏ ਹੈ ।

1978-79 ਦੇ ਬੱਜਟ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਮੱਦ ਵਾਈਜ ਵੇਰਵਾ (ਰਕਮ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਜ਼	ਅਸਲ ਖਰਚ 1977-78	ਅੰਤਿਮ ਗ੍ਰਾਂਟ 1978-79
1	2	3
(i) ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਐਂਡ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ (ਦਫਤਰ ਮੰਡਲ/ਜਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ)	.. 7,760	7,309
(ii) ਗੋਰਮਿੰਟ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਜ਼	.. 2,34,059	2,46,686
(iii) ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਵਾਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ	.. 6	6
(iv) ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਟੂ ਨਾਨ ਗੋ: ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਜ਼	.. 33,839	49,521
(v) ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਟੂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ	.. 2,147	2,612
(vi) ਟੀਚਰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਮੀਨਾਰ ਐਂਡ ਰੈਫਰੇਸਰ ਕੋਰਸਿਜ਼ ਟੀਚਰ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸਕੂਲਜ਼	.. 1,565	1,395
ਟੋਟਲ (ਬੀ ਸੈਕੰਡਰੀ)	.. 2,78,376	3,07,729

1	2	3
(vii) ਐਚ. ਜਨਰਲ		
1. ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਐਂਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੈਡ ਕੁਆਟਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਸਾਈਡ ਦੇ ਖਰਚੇ ਸਮੇਤ ।	4,710	5,168
2. ਅੰਦਰ ਐਕਸਡੀਪੈਂਚਰ		
i) ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਇਕਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ (ii) ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਸ ਗ੍ਰਾਂਟ-ਟੂ-ਨਾਨ ਰਗੇਮਿੰਟ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਐਕਸਕਲੂਡਿੰਗ ਕਾਲਜ	975	2933
ਟੋਟਲ:	5,685	8,101
ਅੱਡਲਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ		
ਸੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਏ ਅੱਡਲਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ	1,578	2,998
ਸੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲੈਗੂਏਜ਼ਿਸ	—	11
ਟੋਟਲ :	1,578	3,009
ਕੁਲ ਟੋਟਲ:	2,85,639	3,18,839

(ਅ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏਡਿਡ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟ ਇੰਨ ਏਡ

ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਇੰਨ ਏਡ ਸਕੀਮ 1-12-1967 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਅਡਾਪਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਮਿਤੀ 30-11-1967 ਤੀਕ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ 573 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟ ਇੰਨ ਏਡ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ । 1978-79 ਤੀਕ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 535 ਰਹਿ ਗਈ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਕਰਮ-ਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ 4.93 ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਕਮ ਬਤੌਰ ਗ੍ਰਾਂਟ ਇੰਨ ਏਡ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

(ੳ) ਵਜ਼ੀਫੇ

558 ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲਈ 6ਵੀਂ, 7ਵੀਂ ਅਤੇ 8ਵੀਂ ਕਲਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ

ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ 8000/- ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਦਰ 15/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਜੋਂ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ।

ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ 3,03,000

ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ

ਅੱਠਵੀਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 548 ਵਜ਼ੀਫੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਦਰ/ਸਮਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :—

ਲੜੀ ਨੰ.	ਵਜ਼ੀਫਿਆ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	ਬੱਜਟ ਉਪਬੰਧ	ਆਮਦਨ ਦੀ ਦਰ	ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਦਰ	ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਾ ਸਮਾਂ	ਕਲਾਸ
1	2	3	4	5	6	
1.	302	1,09,000	8,000/ਸਾਲਾਨਾ	15/-		2(9-10)
2.	55	45,000	3,600/-	25/-		3 ਸਾਲ(9-10-11)
3.	2,191	6.56 ਲੱਖ	6000/-	10/-ਰੁ.		3 ਸਾਲ(9-10-11)

ਵਜ਼ੀਫੇ ਘੱਟ/ਮਿੱਡਲ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਹੁਸਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ । ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਭਾਗ I ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਜ਼ੀਫੇ 22 ਵਜ਼ੀਫੇ ਕਰਾਵਾਰ ਦਸਵੀਂ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਭਾਗ 1 ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਦਰ 22 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 30/-ਰੁ: ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਆਮਦਨ ਦੀ ਦਰ 8,000/- ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ । ਮਿੱਡਲ ਤਬਕੇ ਦੇ ਹੁਸਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਜੋਂ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ 8,000/— ਰੁਪਏ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਜ਼ੀਫੇ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 9-10-11 (ਸਕੂਲ ਸਟੇਜ) ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਮਿੱਡਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 30 ਨਵੇਂ ਵਜ਼ੀਫੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਾਭ ਪਾਤਰਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 3990 ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੀ ਕੋਈ ਸਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਿੱਡਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ

ਵਿਚ ਸਮੂਚੇ ਤੌਰ ਤੇ 45% ਅੰਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੈਰਿਟ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਦਰ 10/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਅਤੇ 10,800 ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ ਹੈ।

ਪੇਂਡੂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੌਮੀ ਵਜ਼ੀਫੇ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਇਕ ਸਿੱਕਡਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਸਟੇਜ ਤੇ ਨੌਵੀਂ ਦਸਵੀਂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਸਲੈਕਟਡ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡਰ	ਨਾਨ-ਬੋਰਡਰ	ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕੂਲ	ਨਾਨ-ਬੋਰਡਰਜ
1000.00 ਰੁ.	500.00 ਰੁ.	250.00 ਰੁ.	250.00 ਰੁ.

ਇਸ ਵਜ਼ੀਫੇ ਲਈ ਆਮਦਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ:

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 1978-79 ਵਾਸਤੇ 2,10,000 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਹੈ। ਸਿਤੀ 31-3-79 ਤਕ ਦਾ ਪਰਚਾ 1,07,043,85 ਪੈਸੇ ਹੈ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਗਰੀਬ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਆਮਦਨ 1200/- ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਹੀ ਬੇਸਿਕ ਪੇ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੁ: ਤਕ ਹੋਵੇ ਆਮਦਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਨਾਭਾ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਹੇਠ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੜੀ ਨੰ;	ਆਮਦਨ	ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲ	ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਨਾਭਾ
1	2	3	4
1	ਰੁ. 600/- ਤਕ	3,500/-	3,500/-
2	ਰੁ. 601 ਤੋਂ 800	2,625/-	2,625/-
3	ਰੁ. 801 ਤੋਂ 1,000	1,750/-	1,750/-
4	ਰੁ. 1,000 ਤੋਂ 1,200	870/-	870/-

ਲੜੀ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਰੁ. 500/- ਬਾਕੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਰੁ. 250/- ਕਪੜਾ ਭੱਤਾ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੜੀ ਨੰ. 3 ਅਤੇ 4 ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਭੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਨ. ਡੀ.ਏ. ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ 175/- ਰੁਪਏ ਵਾਧੂ ਵਜੀਫਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਲ 1978-79 ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 21,00,000 (21 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰਚਾ 18,79, 786-50 ਪੈਸੇ ਸੀ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੈਨਾ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਯਾਦਵਿੰਦਰਾ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 10 ਵਜੀਫੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੇਣ ਬਾਰੇ:

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਯਾਦਵਿੰਦਰਾ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਸਾਲ 1978-79 ਤੋਂ 10 ਵਜੀਫੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੀ ਚੋਣ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 10 ਵਜੀਫਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 1 ਵਜੀਫਾ ਪੇਂਡੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅਤੇ 1 ਵਜੀਫਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਵਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜੀਫੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਰਾਂ ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.	ਬੇਸਿਕ ਪੇ	600.	ਮਹੀਨਾ ਤਕ 3,500/-ਰੁਪਏ
2.	„	601 ਤੋਂ 800	ਤਕ 2,625/-ਰੁਪਏ
3.	„	801 ਤੋਂ 1000	ਤਕ 1,750/-ਰੁਪਏ
4.	„	1,000 ਤੋਂ 1,200	ਤਕ 870/-ਰੁਪਏ

ਲੜੀ ਨੰ. 1 ਅਤੇ 2 ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 500/- ਰੁਪਏ ਕਪੜਾ ਭੱਤਾ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ 150/- ਰੁ.। ਲੜੀ ਨੰ. 3 ਅਤੇ 4 ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਭੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾ ਵਜੀਫਾ 10,000/-ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਅਮਦਨ ਤਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਮਦਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਜੀਫਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਸਟੇਟ ਹਰੀਜਨ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ (ਨਾਨ-ਪਲਾਨ)

ਉਪਰੋਕਤ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵਿਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜ਼ੀਫਾ, ਟਿਊਸ਼ਨ ਫੀਸ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਫੀਸ ਆਦਿ ਵਜੋਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਾਲ 1978-79 ਵਾਸਤੇ 4,93,45,000/-ਰੁਪਏ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ। 398.88 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ 4,23,000 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ।

ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫਾ

ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਅਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਾਸਤੇ ਭਲਿਆ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਉਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਭੇਜਣ ਲਈ ਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਆਰਥਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਉਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਾਲ 1978-79 ਵਾਸਤੇ 88,000/-ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਸਕੂਲ ਇਮਾਰਤਾਂ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਬਿਲਡਿੰਗ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 800 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸਾਲ 1978-79 ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 6.25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਠੰਮਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਕਮਰੇ ਵੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ :—

1. ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ, ਸਿਵਲ ਲਾਇਲਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ	..	70,500/- ਰੁ:
2. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸੁਨਾਮ	..	17,530/- ਰੁ:
3. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਲੇਖਪੁਰ	..	48,580/- ਰੁ:

4. ਸਰਕਾਰੀ ਗਲਰਜ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਕਲੋਨੀ, ਪਟਿਆਲਾ	..	3,350/- ਰੁ.
5. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਹਰਪਾਲਪੁਰ (ਪਟਿਆਲਾ)	..	5,100/- ਰੁ:
6. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਲਿਸ ਲਾਈਨਜ, ਪਟਿਆਲਾ	.	18,300/- ਰੁ:
7. ਦਫਤਰ ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	..	280/- ਰੁ:
8. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ	.	27,900/- ਰੁ:
9. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	.	13,410/- ਰੁ:
10. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਮੰਡਗੜ੍ਹ (ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ)	.	20,000/- ਰੁ:
11. ਦਫਤਰ ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	..	5,880/- ਰੁ:
12. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਸੁਜਾਨਪੁਰ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ)	..	13,735/- ਰੁ:
13. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ. ਰੁਪਾਨਾ	..	15,900/- ਰੁ:
14. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਮਿਆਰਪੁਰ ਰੂਪਨਗਰ	..	19,720/- ਰੁ:
15. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਘਾਣੀ-ਕੇ-ਖੰਗਰ	..	12,350/- ਰੁ:
16. ਸਰਕਾਰੀ ਗਲਰਜ਼ ਹਾਇਰ ਸਕੂਲ, ਗਿੰਦੜਵਾਹਾ	..	19,930/- ਰੁ:
17. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ. ਤਿਰਪਿੜੀ, ਪਟਿਆਲਾ	..	14,850/- ਰੁ:
18. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਤਪਿਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	.	9,100/- ਰੁ:
19. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਪਰਖਲੀ, ਰੂਪਨਗਰ	..	12,050/- ਰੁ:
20. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਦੁਨੇਰਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	..	3,380/- ਰੁ:
21. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਦੀਨਾਨਗਰ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ)	..	3,200/- ਰੁ:
22. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਹੈਦੀਆਬਾਦ (ਕਪੂਰਥਲਾ)	..	32,400/ ਰੁ:

23. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਸਹਾਵਾ (ਰੂਪਨਗਰ)	..	23,510/- ਰੁ:
24. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਪਜੋ-ਦਿਤਾਸੂਸ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)	..	90,645/- ਰੁ:
25. ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਸੁਜਸਪੁਰਾ (ਰੂਪਨਗਰ)	..	99,600/- ਰੁ:

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੁਰਾਣੇ ਬਣੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ 21 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੋਰ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਬਦਾ ਵਿਚ ਸਟੀਲ ਓਵਰ ਕਰਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਕੁਝ ਰੁਪਏ ਨਵੇਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :—

(1) ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਆਸਾ ਬਟੂਰ (ਫਰੀਦਕੋਟ)	..	2.00 ਲੱਖ
(2) ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਗਿੱਦੜਗੜਾ (,)	..	1.00 ਲੱਖ

(ਹ) ਨੇਸ਼ਨਲ ਫਿਟਨੈਸ ਕਾਰਪਸ ਸਕੀਮ

ਐਨ. ਐਫ. ਸੀ. ਸਕੀਮ ਇਕ ਸੈਨਟਰਲੀ ਸਪੋਨਸਰਡ ਸਕੀਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਤੇ ਸਾਰਾ ਖਰਚ (ਇੰਨਸਟਰਕਟਰਜ਼ ਦੇ ਪੈ ਅਤੇ ਅਲਾਊਂਸਜ਼ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਕੀਪਿੰਗ ਸਟਾਫ਼ ਹੈਡਕੁਆਟਰਜ਼ ਲਈ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਨਸਟਰਕਟਰਜ਼ ਦਾ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਕੰਟਰੋਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 1-2-1973 ਤੋਂ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 1-7-1976 ਤੋਂ ਬਰੋਰ ਪੀ. ਟੀ. ਆਈਜ਼ (ਐਨ. ਐਫ. ਸੀ.) ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੰਨਸਲਟ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ, ਅਬਜਾਰਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਇੰਨਸਟਰਕਟਰਜ਼ (ਹੁਣ ਪੀ. ਈ. ਆਈਜ਼./ਆਈਜ਼. ਐਨ. ਐਫ. ਸੀ.) ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ /ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਾਈ/ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੋਸਟਡ ਹਨ ਸਹੀਰਕ ਸਿਖਿਆ ਸਪੋਰਟਸ ਪੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਕ) ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਰਸਾਲੇ ਆਦਿ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ :—

ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ	..	201
ਹਿੰਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ	..	6
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਿਤਾਬਾਂ	..	27
ਰਸਾਲੇ	..	8

(ਖ) ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਉਦਮਤੀਲ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਖੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਤਾਂਦੀ ਚੰਗੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਹੁਸਿਆਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਵ ਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਣਗੇ।

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੰਗੇਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪੱਧਰ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ ਚਾਲੂ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਲਦਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਹੁਸਿਆਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੇਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਬੰਧੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਕਤੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਪੇਂਡੂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਰੱਚ ਮਿੱਚ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਖੋਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲੇ ਜਾਣਗੇ।

ਸਟਾਫ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪੀ. ਈ. ਐਸ. I ਦੇ ਅਫਸਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਕ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪੀ. ਈ. ਐਸ. II ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿਤਾਗ ਲਈ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ/ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਹੋਣਗੇ।

ਭਾਗ 3 ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ

ਕਾਂਡ 1

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਕਾਲਜਾਂ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸਾਖਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ :—

ਸਮੁੱਚੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ

ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਸਟਾਫ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ/ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸਾਖਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕਾ. ਯੋ.)

ਸਮੂਹ ਵਿਦਿਅਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦਾ ਕਲੋਰੀਕਲ/ਫੁੱਲ ਅਮਲਾ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆ ।

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਕੋ. ਕੋ.)

ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਡੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰ. ਕ. ਤੇ: ਗ੍ਰਾਂਟਸ)

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਰਜਾ ਵਜ਼ੀਫੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ।

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਮਲੇ)

ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗੱਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਉਨਤੀ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸਬੰਧੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਐਨਟੇਜਨ ਕੋਰਸ ਕਰਾਉਣੇ । ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਜ਼ੀਫਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਪ੍ਰਵਾਹ/ਖਰੀਦ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਡੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਯੁਵਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ)

ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਯੁਵਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ।

ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ (ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ)

ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਾਲਜਾਂ ਸਿਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਯੋਗ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਲੇਖਾ ਅਫ਼ਸਰ :

ਬੱਜਟ ਤੇ ਲੇਖਾ ਮਾਮਲੇ ।

ਕਾਡ 2

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਦੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵਜੋਂ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਕੁਝ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਕਾਤਜ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਕੀਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ:

1. ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	.. 1,50,38,000	—	1,50,38,000
2. ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ	.. 1,53,16,000	11,50,000	1,64,66,000
3. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	.. 1,04,91,000	37,50,000	1,42,41,000

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 142 ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਐਡੀਡੀਏਟ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਲਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਈਵਨਿੰਗ ਕਾਲਜ ਵਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਲਜ ਜੋ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਲ ਹੀ ਐਡੀਡੀਏਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ 3,500 ਮੈਂਬਰ ਟੀਚਿੰਗ ਸਟਾਫ ਦੇ ਅਤੇ 2,000 ਨਾਲ-ਟੀਚਿੰਗ ਸਟਾਫ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 93,000 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕਾਲਜ ਕਾਫੀ ਵਿੱਤੀ ਔਖਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 1 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ 95% ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ 98,05,688 ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਵਜੋਂ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਬਣਦੀ ਰਕਮ ਕਲੋਮ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2,39,56,312 ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੁਲ ਗਰਾਂਟ 3,87,52,000 ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗਰਾਂਟ ਜਿਹੜੀ 1 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ 96.58 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਯੂ. ਜੀ. ਸੀ. ਸਕੀਮ ਦੇ 1 ਜਨਵਰੀ 1973 ਤੋਂ 31 ਮਾਰਚ, 1975 ਤਕ ਦੇ ਬਣਦੇ ਏਰੀਅਰ ਸਾਮਲ ਸਨ।

ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :—

ਲੜੀ ਨੰ :	ਕਿਸਮ	ਸਰਕਾਰੀ			ਗ਼ੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਅੰਫੀਲੀਏਟਿਡ)			ਕੁੱਲ ਜੋੜ		
		ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਜੋੜ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਜੋੜ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਜੋੜ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ (ਹੋਮ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ)	27	4	31	81	45	126	108	49	157
2.	ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ	3	—	3	9	6	15	12	6	18
3.	ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ ਕਾਲਜ	1	—	1	1	—	1	2	—	2
4.	ਕਮਰਸ ਕਾਲਜ	1	—	1	—	—	—	1	—	1

ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1978 (1978-79) ਨੂੰ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੇਠ ਦਰਜ ਹੈ :—

ਲੜੀ ਨੰ:	ਕਿਸਮ	ਸਰਕਾਰੀ			ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਐਫੀਲੀਏਟਿਡ)			ਕੁੱਲ ਜੋੜ		
		ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਜੋੜ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਜੋੜ	ਲੜਕੇ	ਲੜਕੀਆਂ	ਜੋੜ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ ..	20,700	9,655	30,355	57,276	33,060	90,336	77,976	42,715	1,20,691
2.	ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ ..	322	378	700	966	2,525	3,491	1,288	2,903	4,191
3.	ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਕਾਲਜ ..	166	128	294	55	45	100	221	173	394
4.	ਕਮਰਸ ਕਾਲਜ ..	324	35	359	—	—	—	324	35	359

ਮਿਤੀ 30 ਸਤੰਬਰ, 1978 (1978-79) ਨੂੰ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :—

ਲੜੀ ਨੰ:	ਕਿਸਮ	ਸਰਕਾਰੀ			ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ (ਅੰਫੀਲੀਏਟਿਡ)			ਕੁੱਲ ਜੋੜ		
		ਮਰਦ	ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ	ਜੋੜ	ਮਰਦ	ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ	ਜੋੜ	ਮਰਦ	ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ	ਜੋੜ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਕਾਲਜ	969	384	1,353	2,059	1,019	3,078	3,028	1,403	4,431
2.	ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਕਾਲਜ	50	18	68	89	111	200	139	129	268
3.	ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਅਕ ਕਾਲਜ	20	7	27	4	2	6	24	9	33
4.	ਕਮਰਸ ਕਾਲਜ	31	7	38	—	—	—	31	7	38

ਕਾਡ-3

ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਸਿੱਖਿਆ

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ

9 ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਅਤੇ 4 ਸਪੋਰਟਸ ਵਿੰਗ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ/ ਟੇਕ ਉਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਸਲ ਖਰਚਾ 38.61 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 28.67 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕੈਪੀਟਲ ਏਈਡ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਲਈ ਜਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਡੇਰਾ ਬੱਠੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਚਾਲੂ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖਰਚਿਆ ਗਿਆ।

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਰੋਵਿਨਿਊਜ਼ ਸਾਈਡ ਤੇ 17.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚਾ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਡੇਰਾ ਬੱਠੀ ਨੂੰ 9 ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਤੇ ਸਪਲਾਈ, ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਬੁਕਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹੋਰ 3.21 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੈਪੀਟਲ ਖਰਚਾ ਉਕਤ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸੇਅਰਿੰਗ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਉੱਠਤੀ

1978-79 ਦੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੈਬਰਟਰੀ, ਹੋਸਟਲ, ਸਾਈਕਲ ਸੈਫ ਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਬੁੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 6.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੇ 3.98 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ

1978-79 ਦੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਹੁਸਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੇਣ ਤੇ 11.57 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਲਈ ਹੋਸਟਲ

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹੋਸਟਲਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਦੇ ਚਾਲੂ ਕੰਮ ਤੇ ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ 0.66 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ-ਇਨ-ਏਡ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਤੇ 51.15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆ ਦਾ ਪਾਸਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਕਰਨ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ 1.02 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। 1.11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਰਕਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਚਾਲੂ ਉਸਾਰੀ ਕੰਮ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕਾਂਡ 4

ਵਜ਼ੀਫੇ

ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸੂਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਟੇਜ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਜ਼ੀਫੇ, ਸਥਾਈਪਿੰਨ ਅਤੇ ਫਰੀਸ਼ਿਪ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(ੳ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ

ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਨਟੀਨੈਂਸ ਚਾਰਜ, ਫ਼ੀਸਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਸਟੱਡੀ, ਦੋਰੇ ਦਾ ਖਰਚਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਟੇਜ ਜਾਂ ਪੋਸਟ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਵਜ਼ੀਫੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਦਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹੋਣ।

ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ/ਅਧੀਨ ਬੱਜਟ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :—

ਬੱਜਟ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ	ਖਰਚਾ	ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
85,00,000	85,00,000	11,194

(ਅ) ਸਟੇਟ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ

ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਾਲ 1974-75 ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕੀਮ ਵਾਗ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਪੰਜਾਬ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਟਰੋਲਡ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ/ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਕੇ ਵਾਸਿੰਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੀਟਰੀ ਚਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਬਜਟ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :

ਬੱਜਟ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ	ਖਰਚਾ	ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ
1,50,000-ਰੁਪਏ	1,19,481	167

(ੳ) ਸਟੇਟ ਹਰੀਜਨ ਭਭਾਈ ਸਕੀਮ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ/ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਰਟਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਫੀਸ ਵੀ ਰਿਐਂਬਰਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਟਿਯੂਸ਼ਨ ਫੀਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਾਲਜਾਂ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਕੁਲ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ 2% ਦੀ ਫੀਸ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਫੀਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਫੀਸ ਮੁਆਫੀ ਬਦਲੇ ਫਰੀਸਿਪ ਗਰਾਟਾਂ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਲ 1978-79 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਲਈ 4,93,45,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੱਜਟ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਸੀ। ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ 65,76,664/- ਰੁ: ਦਾ ਕਾਲਜ ਸਾਈਡ ਤੇ ਖਰਚਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਲ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ 22,502 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ।

(ਸ) ਡਿਨੋਟੀਫਾਈਡ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਭਭਾਈ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ)

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਡਿਨੋਟੀ ਫਾਈਡ ਕਬੀਲਿਆਂ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੇ ਐਮ. ਏ/ਐਸ. ਐਸ. ਸੀ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਲਜ ਸਟੇਜ ਤੇ ਸਾਲ 1978-79 ਦੌਰਾਨ 5,065 ਰੁ: ਖਰਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ 9 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ।

(ਹ) ਸਟੇਟ ਮਿੰਰਿਟ ਸਕਾਟਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 1978-79 ਦੀ ਬੱਜਟ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕੁਲ 46,000/- ਰੁਪਏ ਹੈ। 1,002 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੱਜਟ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸਹੀ ਰਕਮ ਖਰਚੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

(ਕ) ਨੈਸ਼ਨਲ ਮੋਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 9.68 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (5.08) ਨਾਨ ਪਲਾਨ 4.60 (ਪਲਾਨ) ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਬੱਜਟ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 9,06,650/- ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਲ 1,271 ਵਜ਼ੀਫੇ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਵਿਚ 529 ਨਵੇਂ ਤੇ 742 ਨਵੀਕਰਣ ਵਜ਼ੀਫੇ ਹਨ।

(ਖ) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਕੀਮ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਬੱਜਟ ਅਲਾਟਮੈਂਟ 26,000 ਰੁਪਏ ਹੈ ਤੇ 30 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਮੰਜੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੱਜਟ ਉਪਬੰਧ ਵਿਚੋਂ 12,200 ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਹਨ।

(ਗ) ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ/ਨਕਾਰਾ ਹੋਏ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਗਰਾਂਟ

ਦੇਣ ਬਾਰੇ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ 12,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੱਜਟ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਤੇ 7 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਲ 1978-79 ਦੀ ਬੱਜਟ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵਿਚੋਂ 5,000/- ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਾਡ 5

ਵੱਟਕਲ

(1) ਬੱਜਟ

277-ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ

(ਗਿਣਤੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ)

	1977-78	1978-79	1978-79
ਲੇਖਾ ਬੱਜਟ ਅਨੁਮਾਨ			ਰੀਵਾਈਜਡ ਬੱਜਟ ਅਨੁਮਾਨ
(1) ਅਦਰ ਲੈਗੂਏਜ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ	4.48	3.75	3.65
(2) ਈ-ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਅਦਰ ਹਾਇਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ			
(ਬੀ) ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	10,877	9,000	15,806
(ਚਾਰਟਡ)			
ਵੋਟਿਡ	19,412	21,044	25,851
(ਸੀ) ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜਿਜ਼ (ਚਾਰਜਡ)	9	9	9
(ਵੋਟਿਡ)	24,680	23,678	29,780
(ਡੀ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ	23,075	14,979	33,762
(ਜੀ) ਵਜੀਫੇ	17.21	2,070	1,876
ਫਿਜੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਚਾਰਜਡ		1	1
	664	582	560
ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ.	7,233	6,436	6,436
(ਈ) ਹੋਰ ਖਰਚਾ (ਕਾਲਜ ਵਿੰਗ)	—	60	70
		3 ਚਾਰਜਡ	1 ਚਾਰਜਡ
278 ਆਰਟ ਤੇ ਕਲਚਰ	540	445	532

(2) ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ. ਸਕੀਮ

ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ. ਸਕੀਮ ਨੇ ਜਵਾਨ ਆਦਮੀ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਚਾਲ ਚਲਣ ਉੱਚਾ ਕਰਨ, ਕਮਾਂਡਿਰਸ਼ਿਪ, ਆਦਰਸ਼ ਸੇਵਾ ਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਜੱਜਵੇਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸ ਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰਡਰ ਲਈ ਵਿੱਠਲੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ. ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਿੰਗ ਆਰਮੀ, ਹਵਾਈ ਤੇ ਨੇਵੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ :—

ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ. ਗਰੁਪ ਹੈਡ ਕੁਆਟਰ	..	4
ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ. ਬਟਾਲੀਅਨ (ਲੜਕੇ)	..	14
” ” (ਲੜਕੀਆਂ)	..	5
ਐਨ.ਸੀ.ਸੀ. ਏਅਰ ਸੁਕਾਏਰਡਨ	..	4
” ਨੇਵੀ ਯੂਨਿਟ	..	2
” ਬੋਟਰਾਂ	..	1
ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲ ਕੰਪਨੀ	..	1
ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਕੰਪਨੀ	..	3
		<hr/>
ਜੋੜ	..	34
		<hr/>

— | —

ਕਾਂਡ 6

(ੳ) ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਭਾਗ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਿਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਜਲੰਧਰ

ਸਾਲ 1978-79 ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਭਾਗ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਿਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ :—

1. ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ

ਇਸ ਵਿਚ 60 ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

2. ਕਾਮਰਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਤਰੀ ਭਾਗ ਦੇ ਕਾਮਰਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 17-4-1978 ਤੋਂ 22-4-1978 ਤੱਕ ਇਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੈਮੀਨਾਰ ਰਿਜਨਲ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਜਮੇਰ ਵੱਲੋਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ, ਯੂ. ਪੀ. ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ 32 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

3. ਖੋਜ ਦੇ ਡੀਜ਼ਾਈਨਜ਼ ਬਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਮਿਤੀ 24-4-1978 ਤੋਂ 3-5-1978 ਤੱਕ ਇਕ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਇਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਵੀ ਰਿਜਨਲ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਜਮੇਰ ਵੱਲੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ 19 ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ।

4. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਾਲ ਜੀ ਦਾ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ

ਦਯਾ ਨੰਦ ਮਾਡਲ ਹਾ: ਸੈ: ਸ: ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਕੇ. ਹਮਪਾਲ ਜੀ ਦਾ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲੈਕਚਰ ਨੂੰ 65 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਣੀ ਵੀ ਵੇਖੀ।

5. ਸ੍ਰੀ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਦਾ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ

ਐਮ. ਡੀ. ਐਨ. ਡੀ. ਹਾ: ਸੈ: ਸ: ਕਪੂਰਥੱਲਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਦਾ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਪੂਰਥੱਲਾ ਦੇ 100 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਸਣ ਸੁਣਿਆ।

6. ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ

ਮਿਤੀ 26-9-1978 ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

7. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਦੱਤ ਜੀ ਦਾ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ

ਮੰਡੀ ਸਕੂਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਇਹ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਇਸ ਲੈਕਚਰ ਵਿਚ 35 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

8. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ,

ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ 60 ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 3,000 ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

(1) ਵਾਲ ਮੈਗਜੀਨ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ

- (2) ਸੁਲੇਖ
- (3) ਨਿਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ
- (4) ਪੇਟਿੰਗ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿਭਾਗ)
- (5) ਜਨਰਲ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿਭਾਗ)
- (6) — ਉਹੀ — (ਮਿਡਲ ਵਿਭਾਗ)
- (7) ਕਵਿਤਾ ਪਾਠ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ
- (8) ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ

9. ਦਿਹਾਤੀ ਹਾਈ ਅਤੇ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਲਈ ਬਾਲਗ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਇਹ ਸੈਮੀਨਾਰ ਮਿਤੀ 22 ਸਤੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ ਮਿਤੀ 23 ਫਰਵਰੀ, 1978 ਤਕ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿਚ 75 ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

10. ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਕੌਰਸ

ਮਿਤੀ 9 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ 11 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤਕ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਇਕ ਕੌਰਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਲਗਭਗ 50 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

11. ਆਰਟ ਅਤੇ ਡਰਾਈਂਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਮਿਤੀ 16 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ 18 ਜਨਵਰੀ, 1978 ਤਕ ਇਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲਗਭਗ 40 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

12. ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ:

ਮਿਤੀ 15 ਜਨਵਰੀ, 1979 ਨੂੰ ਡਾ: ਐਨ.ਕੇ. ਦੱਤ ਜੀ ਦਾ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ 62 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਕ ਹੋਰ ਲੈਕਚਰ ਡਾ: ਟੀ.ਆਰ. ਮਰਮਾ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ 60 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

13. ਸਕੂਲ ਵਿਭਟ

ਆਨਰੇਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲਗਭਗ 50 ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ।

14. ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ।

ਸਾਲ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 100 ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

(ਅ) ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।

1. 'ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੈਡਮਾਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

2. ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਕ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

3. ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬ ਟੀਚਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸੀ :—

- (1) ਡਾ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵੀ.ਸੀ. ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।
- (2) ਪ੍ਰੋ: ਵੀ.ਐਸ. ਮਾਥੂਹ ਰਿਟਾਇਰਡ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਹਰਿਆਣਾ।
- (3) ਡਾ: ਡੀ.ਆਰ. ਵਿਜ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਜਲੰਧਰ।
- (4) ਪ੍ਰੋ: ਬੀ.ਐਸ. ਗਿੱਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਰਿਪੂਬਲਿਕ ਕਾਲਜ, ਨਾਭਾ।
- (5) ਡਾ. ਕੇ.ਕੇ. ਵਰਮਾ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਪੋਰਟਸ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ।
- (6) ਪ੍ਰੋ: ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ, ਸਿਖਿਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀ-ਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।
- (7) ਡਾ: ਐਸ.ਕੇ. ਨੰਦਾ, ਲੈਕਚਰਾਰ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ।

ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ 5000 ਤੋਂ ਵਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੋ-ਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਆਨਰੇਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਖ ਵਖ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਿਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

(ੳ) ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਵੂਮੈਨ, ਵਿਰੋਜਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ

1. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਸਬੰਧੀ ਅਗਵਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ : ਸਾਡੇ ਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਲੋੜ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਸਬੰਧੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੋਰਸ ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਗਈਡੈਂਸ ਬਿਓਰੋ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਾਝੇ ਯਤਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ।

2. ਮਾਈਕਰੋਟੀਚਿੰਗ ਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਜਤਨ ਮਾਈਕਰੋਟੀਚਿੰਗ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਲਾਈ ਗਈ। ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਮਾਈਕਰੋਲੈਸਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਠ ਪੜਾਏ।

ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਬੋਹਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਆਰ.ਐਨ. ਸਿਆਲ, ਪ੍ਰੋ. ਪੀ.ਐਸ. ਸਿਧੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਓ.ਪੀ. ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਰੀਸੋਰਸ ਪਰਸਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ 37 ਅਧਿਆਪਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

3. ਖੋਜ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਇੰਸ ਪੜਾਉਣ ਦਾ ਸੋਮੀਨਰ

ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਇੰਸ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਢੰਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਖੋਜ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਇੰਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸੋਮੀਨਰ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਬੋਹਰ ਵਿਖੇ 27 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ 28 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਲਾਇਆ ਗਿਆ।

4. ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਫਿਸਫੋਟਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿਖਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣਾ ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਦੁਆਰਾ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਏ ਹਨ। ਜੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਤੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਬਰਗਾੜੀ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 22 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ 23 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤਕ ਲਾਈ ਗਈ। ਸ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਹੈਡਮਾਸਟਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਬਰਗਾੜੀ, ਡਾ. ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਕੁਆਰਡੀਨੇਟਰ ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਸ੍ਰ: ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਰਾ ਕੁਆਰਡੀਨੇਟਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫਸਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ੍ਰ: ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿ: ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਸ੍ਰ: ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਗੈਟਾਇਰਡ ਗਾਇਡੈਂਸ ਬਿਊਰੋ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਰੀਸੋਰਸ ਪਰਸੋਨਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਵਧੇਰੇ ਪੜਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। 20 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਡਾ: ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ, ਕੁਆਰਡੀਨੇਟਰ ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਡਾ: ਐਮ.ਐਲ. ਸਚਦੇਵਾ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਜਲਾਲ-ਬਾਦ (ਵੈਸਟ) ਨੇ ਰੀਸੋਰਸ ਪਰਸੋਨਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।

5. ਟੀਚਿੰਗ ਏਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਟੀਚਿੰਗ ਏਡ ਢੇਣੀਆਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਰ ਖੋਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸਸਤੀਆਂ ਟੀਚਿੰਗ ਏਡ ਜੋ ਜਾ ਤਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਖਰਚ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਟੀਚਿੰਗ ਏਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਸਥਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਲੋਂ ਡੀ.ਏ. ਵੀ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਬੋਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਸਸਤੀਆਂ ਟੀਚਿੰਗ ਏਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ 29 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤੋਂ 30 ਨਵੰਬਰ, 1978 ਤਕ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਬੋਹਰ ਵਿਖੇ ਲਾਈ ਗਈ। ਪ੍ਰ: ਆਰ.ਐਨ. ਸਿਆਲ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਨ। ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 30 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਤਮਿਕ ਟੀਚਿੰਗ ਏਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

6. ਸਾਇੰਸਕਿਟ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਸ਼ੈਮੀਨਾਰ

ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਕਿਟਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਇੰਸ ਕਿਟਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ 12 ਵਰਵਰੀ, 1979

ਡੀ. ਐ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਬੋਹਰ ਵਿਖੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰ. ਆਰ. ਐਨ. ਸਿਆਲ, ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਅਬੋਹਰ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਨ। ਬਿਮਲੋਜੀ ਅਤੇ ਕੈਮਿਸਟਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਕਿਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈਆਂ। 40 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

7. ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਇਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਸਬੰਧੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਸਬੰਧੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਨ. ਸੀ. ਈ. ਆਰ. ਟੀ. ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਲਿਟਰੇਚਰ ਵੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

8. ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ

ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਲਈ ਇਕ ਮੌਕਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ 10 ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਘੇ ਸਿਖਿਆ ਸਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕੁਆਰਟੀਨੇਟਰ ਨੇ ਇੰਨ ਸਰਵਿਸ ਸੈਂਟਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਲੈਕਚਰ ਕੀਤੇ।

9. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ

ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕੁਆਰਟੀਨੇਟਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੇਸ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਬਾਰੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

CONTENTS

1978-79

Critique	..	69
Review	..	71-72

Part-I—Primary Education**Chapters**

I. Administrative set up of Primary - Directorate	..	73-74
II. Primary Education	..	75
III. Training of Teachers	..	76
IV. Educational Planning	..	77
V. CAKE Scheme	..	78-79
VI. Examinations	..	80

Part-II—School Education

I. Administrative set up of Schools Directorate	..	81-84
II. Secondary Education	..	85-86
III. Social (Adult) Education.	..	87-88
IV. Women Education	..	89
V. Vocational Education	..	90-93
VI. Practical Arts Education	..	94-95
VII. School Administration	..	96
VIII. Educational Reforms Committee	..	97
IX. Educational Planning	..	98-100
X. Allied Units	..	101
(a) Agriculture Education	..	101
(b) Audio-visual Education	..	101
(c) Science Education	..	101
(d) State Evaluation Unit	..	105
(e) State Guidance Bureau	..	106
(f) Technology Education	..	107
(g) Survey	..	108
(h) School Sports	..	108
(i) Bulk Purchase of Books	..	109
XI. Miscellaneous	..	110
1. Budget.	..	110

II. Grants-in-aid to the Privately Managed Schools	..	111
III. Scholarships	..	112
IV. School Buildings	..	114
V. National Fitness Corps Scheme	..	115
VI. Approval of Books	..	115
VII. Adarsh Schools	..	115-116
Part-III—Higher Education		
I. Administrative set up of College Directorate.	..	117
II. Higher (University) Education.	..	118-121
III. Educational Planning.	..	122-123
IV. Scholarships		
(a) Govt. of India-Scheme of Post-Matric Scholarships to the scheduled castes/Tribes and lower income group students for study in India.	..	124
(b) State Post-Matric scheme of Scholarships	..	124
(c) State Harijan (Educational) Welfare Scheme	..	125
(d) Welfare of Denotified Tribes (Vimukt Jatis)	..	125
(e) State merit Scholarship Scheme	..	125
(f) National Merit Scholarships Scheme.	..	125
(g) National Scholarships to the Children of Teachers	..	126
(h) Grant of Financial Assistance to the families of Armed Personnel reported killed/Missing Prisoners or War Disabled during various operations	..	126
V. Miscellaneous	..	127
i) Budget	..	127
ii) N.C.C.	..	127-128
VI. Extension Services Departments	..	129
a) Govt. College of Education, Jullundur.	..	129
b) " " " " Patiala.	..	131
c) Dev Samaj College for Women Ferozepur City	..	132-134

Critique

In order to provide more Educational facilities in the age group 14-17, 178 Middle Schools (including Five Primary) were upgraded to High School. Ten High and Two Higher Secondary privately managed schools were taken over by the State Government. 2,055 new posts of teaching personnel and other ancilliary staff were created. Physical Education was given its due place in the School Curricula and it was made a compulsory subject. 200 posts of D.P.E's. were created for 200 Government High Schools.

Under the CARE Scheme, "School Lunch Programme", 2.96 lacs children benefitted. The services of 7,057 J.B.T. Teachers employed on adhoc-basis were regularised.

In service Training was imparted to 2723 teachers of different categories with a view to acquainting the teachers with the latest techniques of Education.

32,563 students got admission in the Vocational Courses. In the field of Adult Education, there was a considerable progress.

The over all progress of work of the Education Department remained satisfactory during 1978-79.

Dated

USHA VOHRA,

Chandigarh:

Secy. to Govt., Punjab,

the 28th February, 1985

Education Deptt.

REVIEW OF THE ANNUAL ADMINISTRATIVE REPORT FOR THE YEAR 1978-79 OF EDUCATION DEPARTMENT

Punjab Education at a Glance

No. of Institution (Govt. & Non-Govt. (Recog. as on 31-3-79)	No. of Teachers (Govt. & Non Govt Recog Working strength as on 31-3-79)	Enrolment (as on 30-9-78)	Age Group
i) Primary School=12,361	47,637	20,50,616	6-11
ii) Middle Schools=1,572	10,311	6,67,761	11-14
iii) High Schools=1,774	27,688	2,52,845	14-17
iv) Hr. Sec. Schools=157	8,994	,,	,,
v) Arts & Sc. Colleges=251 (excluding Home Sc. Colleges)	4,431	1,20,691	,,
vi) Tr. Trg. Colleges=18	268	4,191	,,
vii) Physical Trg. Colleges=2	33	394	,,
viii) Commerce Colleges=1	38	359	,,

Special Feature of the Year

1. A Separate Directorate for Primary Education was set up.
2. 178 Middle Schools (including 5 Primary) were upgraded to High Schools.
3. The services of 7,057 J.B.T. teachers employed on ad hoc basis were regularised.
4. 2.96 lacs children have been covered under care lunch programme.
5. In service Training was imparted to 1,723 teachers of different categories.
6. 32,563 students got admission in the vocational courses.
7. No. of scholarships awarded :—
 Middle=558
 High=2,648

Hr. Sec.=22

8. Adult Education

No. of Centres opened	No. of adults enrolled	No. of adults passed
147	8,306	3,609

9. Non-Formal Education (Age group 15-35)

No. of Centres Functioning	No. of adults enrolled	No. of adults passed
132	3,314	874

10. Budget		(Amount in thousands)
Budget Provision		Expenditure
Plan	.. 15,50,01	14,80,87
Non Plan	.. 64,22,81	72,59,32
Total	79,72,82	87,40,19

Part I-Primary Education

CHAPTER 1

Administrative Set up Primary Directorate

As a sequel to high level deliberations in the recent past, the consensus has been that the primary pyramid, being the base of the upper structure of education should be given due attention and top most priority. To meet the long outstanding demand of the primary school teachers, the Government set up a separate Directorate of Primary Education in February, 1978. This decision was widely hailed by eminent educationists. The chief task to which this Directorate set itself immediately on its inception were to strengthen the machinery for supervision and inspection of Primary schools to bring about all round improvement in the general tone and discipling of the schools and above all to provide adequate avenues of promotions for the primary school teachers who have hitherto been totally deprived of such opportunities worth the name. The structure of the Directorate is as under :—

Headquarters

Assistant Director (Primary Education I)	Assistant Director (Primary Education II)	Assistant Director (Primary Education III)
Superintendent Services—I	Superintendent Services—II	Superintendent Budget & School General

District Level

The District Education Offices in the 12 Districts were also bifurcated and the primary wing was put under the charge of an independent Deputy District Education Officer in the grade of Rs. 700/1100 responsible directly to the Director of Public Instruction, (Primary Education) in 7 of these districts, i.e. Amritsar, Bhatinda, Gurdaspur, Ferozepur, Jullundur, Ludhiana and Patiala, the Deputy District Education Officers (Primary) were assisted by another Deputy District Education Officer in the grade of Rs.400/800 besides the District Science Supervisors and the Assistant Education Officers (Physical Education) also look after the primary Schools.

The field has further been divided into 216 Blocks. All the schools in a Block are supervised/inspected by a Block Education Officer. One Block Education Officer has been posted at each District headquarters to look after the work relating to compulsory education. These Officers are presently appointed from master cadre but a proposal to man these posts from among the Senior JBT Teachers

has been submitted to the Government and is very likely to be accepted. The procedure for the disbursement of salaries has been streamlined in such a manner that the primary schools teachers working even in remote villages get their monthly pay packets on the first of each month.

A proposal to change the nomenclature of the Deputy District Education Officers to District Education Officers (Primary) has been submitted to the Government. With a view to acquainting and equipping the school teachers with the latest trends and techniques in the educational spheres, in-service Training of the J. B. T. Teachers was started at the three in-service Training Centres set up in the State.

The following achievements may be mentioned in Particular :—

- (a) The services of 7057 J. B. T. Teachers employed on ad hoc basis were regularised during the year under report.
- (b) Arrears of dues of various kinds of teachers aggregating to Rs. 32,27,000 were cleared during the year under report.
- (c) 456 new rooms were constructed in primary schools and 187 fans were provided at a total cost of Rs. 24,39,485/- with the co-operation of the general public.

CHAPTER II

Primary Education

Age-Group 6-11 (Classes I—V)

(i) Number of Primary Schools

The number of full-fledged Primary schools as on 31-3-1979 was 12,261 which included 12,197 Government and 164 Non-Governments (Recognised) Primary Schools in the State.

(ii) Enrolment

The enrolment of students in the age group of 6-11 as on 30-9-1978 was 20,50,616. The ratio of boys and girls in this age-group as on 30-9-1978 was 55 and 45 respectively.

(iii) Teaching Personnel

The total number of teachers working in all the full-fledged primary schools as on 31-3-1979 was 47,637 out of which 46,560 were in Government Primary Schools and 1077 were in Non-Government (Recognised) Primary Schools in the State with sexwise break up of 23,139 men and 24,498 women teachers.

CHAPTER III

Training of Teachers

The success of the Education system in the State depends upon the role of teachers played in it. Therefore, training of teachers is an integral aspect of the development of Education. Training Institutions have not only to meet the requirements of trained teachers, but also to provide education leadership by carrying on research in new techniques in the teaching philosophy and giving orientation/in-service training to already trained persons.

During the year 1978-79 orientation/in-service training was imparted to different categories of teachers as indicated below —

Category of teachers	No. of teachers Imparted training
Junior Basic Training	571
Classical & Vernacular	501
Social Study Masters/Mistresses	1,140
Heads of Middle High & Hr. S.c Schools	208
Science Masters	303

Besides above, several refresher courses for Junior Basic Training Teachers were conducted during the period from 22-11-79 to the end of January, 1980. The duration of such course was one week.

During the oriental training year under report pre-service training for 880 J. B. T. and 280 O. T. candidates was arranged.

CHAPTER IV

Educational Planning

Ever since the promulgation of the compulsory primary education Act 1960, it has been the constant endeavour of the State Govt for the complete universalisation of Primary Education (Class-I-V) in the age group 6-11. There has been tremendous expansion of educational facilities for the fulfilment of this objective and every revenue village in the State was provided with a primary school. As a result of the State's efforts made in this direction, the target of 100% enrolment of children in the age-group 6-11 has since been achieved and the enrolment of the children in the said age group during the year 1978-79 stood at 20.51 lacs. The year 1978-79 was the overlapping year of the 5th Five Year Plan and as such the new content of plan programmes during the year under report was practically nil. However, the plan programmes which were started during the previous years of the Fifth Plan were continued during the year at a total cost of Rs. 274.75 lacs.

CHAPTER V

SCHOOL LUNCH PROGRAMME FOR PRIMARY SCHOOL GOING CHILDREN UNDER CO-OPERATIVE FOR AMERICAN RELIEF EVERY WHERE SCHEME.

Background History.

The mid day meals Programme for School going children of Govt. Primary Schools of rural area was started during the year 1961-62 in the pre-recognized State of Punjab with food assistance from C. A. R. E. The programme is continuing since then on year to year basis under the Indo U. S. agreement where by CARE supplies food commodities as a gift from U. S. A. and the State Govt. pays to CARE its organizational costs which includes marketing, handling, insurance operating expenses in the U. S. A. as well as at the State Head-quarter. Besides the state Govt. bears full charges on account of Railway freight, Fertilizer corporation of India's handling/ incidental charges and all other transportation expenses from Indian transportation charges and all other ports to the places of final delivery at the end use (school level).

During the year 1977-78 CARE organization constructed six Regional Godowns on each at the following places to keep sufficient stocks of food commodities supplied by that organization :

- (i) Rajpura
- (ii) Sangrur
- (iii) Kot Kapura
- (iv) Mukerian
- (v) Phagwara
- (vi) Nag Kola (Block Majitha, Distt. Amritsar)

An analysis of the ongoing programme had revealed that lack of kitchens cooking utensils, cooks, invariably resulted in the interruption of feeding programme. Besides it takes a lot of school time for the preparation of food in the school, too over come these problems a central food processing unit was proposed to be set up at Rajpura. CARE organization donated machinery worth Rs. 3.34 lakh and the state Govt. undertook to provide for the construction of building and all other operational expenses including staff in the central kitchen complex. The main building of the

7)

kitchen complex has since been completed and the machinery donated by C. A. R. E. installed during the year 1980-81, the provision of internal water supply and sewerage to the Central Kitchen Rajpura has been sanctioned at a cost of Rs. 72,180/-. Further for the protection and safety of this unit construction of boundary wall at a cost of Rs 47,600/- has also been sanctioned. But for Electrical connection and the appointment of Manager and other operational staff this unit is ready for commissioning. This unit when commissioned will be producing 4,000 kg. of panjiri in a single 8 hours shift. About 80,000 children of Patiala/RoPar district will be covered with the ready to eat food through Kitchen complex at Rajpura. One more food processing unit has been sanctioned by the Govt. of India during the year 1980-81. A sum of Rs. 5.00 lakh will be given as assistance by C. A. R. E. representing its share @ 45% of the capital cost of the project while remaining 55% of the capital cost plus all other operational expenses shall be born by the state Govt. Out of the 3.16 lakh children covered under this CARE assisted mid day meal programme, about 1.60,000 would be covered with the ready to eat programme through two food processing units. Another two such units will be needed to completely cover all the 3.16 lakhs children with ready to eat food programme in the state of Punjab.

Present coverage and functioning of the Programme

There are about 22.0 lacs primary school going children out of which only 2.96 lacs have been covered under the care assisted school lunch programme. Beside this programme it is also covering about 20,000 pre-school children.

CHAPTER VI

Examinations

Sr. No.	Name of Examination	Total Candidates Annual/Suppl.	Total Pass Candidates Annual/Suppl.	Pass Percentage Annual/Suppl.
1	2	3	4	5
1.	Junior Basic Training Part-I ..	731 98	627 70	85.77% 71.4%
2.	Junior Basic Training Paat-II ..	861 85	774 59	89.89% 69.4%
3.	Oriental Training ..	288 36	248 31	84.23% 86.1%

Deputy Director (Examinations) P.E.S-I, is the incharge of JBT/OT Examinations. He is assisted by Assistant Registrar (Examinations) Superintendent and Ministerial Establishment are appointed. The functions of J. B. T. Branch are given below :-

1. To conduct the Examination of J. B. T. and O. T.
2. To appoint Examiners for theory and Practical Examinations.
3. To prepare results and certificates and to despatch to the concerned Institutions.
4. To re-imburse the remuneration of examiners and payment of Miscellaneous expenditure etc.
5. To prepare duplicate certificates of previous examinations and to despatch and to make necessary corrections in the certificates of required.

PART-II SCHOOL EDUCATION

CHAPTER-I

Administrative set up of the Director of Public Instruction (Schools) Punjab.

Introduction

The Directorate of Public Instruction (Schools) was brought into being on 23-7-1976 by bifurcating the Directorate into two wings viz. colleges and schools wings. In February, 1978 the School wing of the Deptt. was again reorganised and a primary Directorate was created. The bifurcation was necessitated due to an immense increase in the number of schools during the last decade and consequently resulting in a considerable increase in the number of teachers and a multitude of administrative problems.

The department of School Education functions under the three tier administrative set up viz. Government, Directorate and the field organisation including educational institutions. The functions at each level may be described as under —

(i) At Government Level

The overall charge of the Department of Education vests with the Minister for Education who lays down the policies and controls the entire administration through the Secretary to Government Punjab, Education Department. The Secretary in turn is assisted by a team of senior officers viz. Jt. Secretary, Dy. Secretary and Under Secretary besides Ministerial Establishment. The Secretary to Government, Punjab, Education Department also controls the Punjab School Education Board which mainly conducts examination of Middle, High and Higher Secondary classes.

(ii) At the Directorate Level

S. Sukhmandar Singh has been working as Director of Public Instruction (Schools) Punjab. He is assisted by Six Deputy Directors viz. Deputy Director (Vocational Education), Deputy Director (School Administration), Deputy Director (Secondary), Deputy Director (Books), Deputy Director (Examination) and Deputy Director (Evaluation). The Deputy Director (School Admn.) has the Administrative Control of Schools in the State, the Deputy Director (Secondary and primary Education) looks after the academic matters including school improvement programme. The Deputy Director (Vocational Education) is responsible for implementing the scheme of Vocationalization of Education in Middle, High and Higher Secondary Schools in the State. The Departmental

examinations are conducted by Deputy Director (Exams.). The Deputy Director (Books) is responsible for sanctioning grant-in-aid to denominational institutions in the State besides according approval of books, newspapers and Magazines for school Libraries, where as the Deputy Director (Evaluation) deals with the orientation and training of the teaching personnel in the technique of new concepts of evaluation and research on educational problems etc. etc. The Deputy Directors are assisted by four Assistant Directors (Punjab Education Services-II). Two for School Administration, one for Evaluation and one for Secondary Education.

The Administrative Officer looks after the General Administration of the Directorate and the Establishment of Gazetted Officers working under the Director of Schools Education and advised the Head of the department in Administrative & Financial matter besides the above, the following officers assist the Director in running the Administration :

1. Addl. Director (Youth Programme)
2. Accounts Officer
3. Registrar Education Department.
4. Statistical Officer
5. Youth welfare Officer
6. Advisor Education Reforms Committees
7. State Educational and Survey Officer
8. Asstt. Survey Officer
9. Asstt. Registrar (Exam.)
10. Director Science Unit

For Administrative convenience, the Directorate is divided into the following pyramids and sections :—

- (a) Administrative Section
 - Administrative Officer.
 - Registrar Education Deptt.
- (b) Planning Section
 - Deputy Director
 - Assistant Director (Planning).
- (c) School Administration Section
 - Deputy Director (School Administration)

- Assistant Director (School Administration-I)
- Assistant Director (School Administration-II)
- (d) Secondary Education**
 - Deputy Director (Secondary Education)
 - Assistant Director (Secondary Education)
- (e) Books**
 - Deputy Director (Books)
- (f) Vocationalisation**
 - Deputy Director (Voc.)
 - Assistant Director (Voc.)
- (g) Subject Specialists.**
- (h) Technology Cell**
 - Officer Incharge
- (i) Evaluation**
 - Deputy Director (Eval.)
 - Evaluation Officer
- (j) Sports Wing**
 - Additional Director
 - Youth Welfare Officer
 - Sports Organiser
- (k) Accounts Section**
 - Accounts Officer
- (l) Statistical Section**
 - Statistical Officer
- (m) Officer On Special Duty (Scholarships)**
- (n) Officer on Special Duty (Works)**
- (o) Audio-Visual aids & film librarian**

(iii) Organisation of Sub-Officers

The State is divided into two Circles viz. Patiala Circle at Nabha and Jullundur Circle. Each Circle is headed by a Circle Education Officer assisted by Deputy Circle Education Officer and est't. Officer. The Circle Education Officers are responsible for supervision and control over the working of the District Education Officers for the inspection of Higher Secondary, High and other schools. They also exercise powers regarding the establishment matters of certain category of teachers.

In each District there is a District Education Officer assisted by one or more Deputy Education Officers. The post of Establishment Officer. (New Administrative Officer) has also been provided in each district. The work of Higher Secondary, High and Middle Schools is directly supervised by the District Education Officers and Deputy Education Officers. The District Education Officers have been delegated sufficient powers to enable them to discharge their duties in an efficient & effective manner. They are the appointing authorities of teachers and have the powers to order transfer of teachers and masters within the District.

CHAPTER II

Secondary Education

(A) Age-Group 11-14 (Classes Vi - VIII)

(i) Number of full-fledged Middle Schools:

There were in all 1,572 full-fledged Middle Schools as on 31-3-1979 which included 1,476 Govt. and 96 Non-Govt. (Recognised) Middle Schools in the State.

(ii) Enrolment

The enrolment of Students in the age group 11-14 as on 30-9-1978 was 6,67,761. The ratio of boys and girls in the age group was 62 and 48 respectively.

(iii) Teaching Personnel

The number of teaching Personnel working in all Middle Schools as on 31-3-1979 was 10,311 out of which 9,135 were in Govt. Schools and 1,176 were in Non-Government (Recognised) Schools with sexwise break up of 5,937 men and 4,324 women teachers.

(B) Age-Group 14-17 (Classes IX-XI)

It covers IX to XI classes. There are two types of Secondary Schools in the State which cater to the Educational needs of this age group. During the year 1978-79 sanction was accorded to the upgrading of 178 Middle Schools (including Five Primary Schools) to high standard.

During the year under report 178 posts of Head-masters, 722 posts of masters/mistresses and 178 posts of D.P Es., 178 posts of clerks, 10 posts of C & V, 5 posts of Art & Craft teachers and 361 posts of Class IV were sanctioned for the purpose. No school was bifurcated or amalgamated but 12 Privately managed schools were taken over by the Government.

(i) No. of High Schools

The number of High Schools as on 31-3-1979 was 1,774 out of which 1,447 were government and 327 were Non-Govt. (Recognised) High Schools.

(ii) No. of Higher Secondary Schools

There were 251 Higher Secondary Schools as on 31-3-1979 in the state out of which 118 were Government and 133 were Non-Government (Recognised) Higher Secondary Schools.

(iii) Enrolment

The enrolment of students in the age-group 14-17 as on 30-6-1978 was 2,52,845. The ratio of boys and girls in this age group was 63 and 37 respectively.

(iv) Teaching Personnel

The total number of teachers working in High Schools as on 31-3-1979 was 27,688 out of which 22,534 were working in Government High Schools and 5,154 were working in Non-Government (Recognised) High Schools with sexwise break up of 17,113 men and 10,525 women teachers.

The total number of teachers working in Higher Secondary Schools as on 31-3-1979 was 8,994 out of which 4,942 were working in Government Higher Secondary Schools and 4052 were working in Non-Government (Recognised) Higher Secondary Schools, with Sexwise breakup of 5,142 men and 3,852 women teachers.

CHAPTER III

Social (Adult) Education

During the year 1978-79, the Social Education Scheme functioned in 10 districts of the State. There are two sessions each of 6 months duration. First session concludes on 30th September and the Second one on 31st March every year.

The progress under the scheme is given below :—

No. of Centres opened	No. of Adults admitted	No. of Adults Passed
147	8,306	3,609

The work of educating the rural illiterate adults is being done through the Social Education workers. There is a provision of opening 25-30 centres in each district. Two supervisors, one male and one female have been appointed in each district to look after the work of these centres. These Supervisors are controlled by the respective circle Social Education Officers. Female Centres are run during day time and male centres in the evening/night. Under this scheme, female adults are imparted training in tailoring/embroidery, cooking and in addition to these, they are also taught 3 R.S. Male adults are provided knowledge of agriculture besides 3 R.S. To enrich their knowledge, documentary films and slides are shown to them.

In addition to the above mentioned scheme, there are two more schemes whose session concludes on 31st March every year.

Age Group

(i) Non-Formal Education (15-35)

During the year 1978-79, the non-formal Education (15-35) was sanctioned on the basis of matching grants in four districts namely Hoshiarpur, Faridkot, Gurdaspur and Bhatinda, but actually functioned in only two districts namely Hoshiarpur and Faridkot.

The progress of the scheme is as under :—

Name of Centres functioning	Adults admitted	Adults passed
132	3,314	874

There is a target of opening of 100 centres in each district and each centre is desired to educate 30 adults and these centres work before or after school hours.

Non-Formal Education (age group 11-14)

Non-Formal Education (age group 11-14) is functioning in 8 districts of the State viz. Patiala, Faridkot, Amritsar, Kapurthala Jullundur, Hoshiarpur, Ropar and Sangrur. The training is being imparted through part time teachers.

CHAPTER IV

Women Education

Punjab Education Department is fully alive to the problems of the women education. Special emphasis is laid on the Education of women because it is an accepted principal that investment made in the education of a single girl would educate the entire family when she grows up and gets married. Courses such as Domestic Science, Home Science, Dancing, Sewing and other Home Crafts are provided so that women may become adept not only in the house hold jobs but in other fields also.

CHAPTER-V

Vocational Education

The fifth Five Year Plan envisaged the establishment of closer links between Education and the Man-power needs in other sectors of development, such as Agriculture, Industries and Public Services for which the entire educational system needed a new direction, though and action. The Punjab Government constituted a High level Committee, headed by the Finance Minister to evolve a new approach to educational policy for the Fifth Plan. Among its members, were the Four Vice-Chancellors and the Secretaries of other Administrative Departments. After a series of deliberations, it was decided that vocationalisation of courses should be introduced at the University and the school level. It was in pursuance of this decision that the Punjab Government introduced vocationalisation of education in 50 Higher Secondary Schools and 100 Middle Schools/Middle Departments of High and Higher Secondary Schools from the academic year 1975-76. In the middle classes, the students being comparatively young, are not given any choice and are exposed to the basic use of hand-tools. At the Higher Secondary level, choice is offered to the students from a range of subjects to be introduced in the schools and it is compulsory for the students to take up one vocational subject.

The vocationalisation programme in Punjab was not introduced as a separate vocational stream as envisaged under the new pattern of education. It was decided that in the interim period students taking up vocational courses in the selected schools may join the main academic stream at the University level or set themselves up in their field of vocation or to go in for further vocational training. In that sense, it is, therefore, unique and yet a significant step towards a more specialised approach towards evolution of two streams of education in the post-matric stage.

Broadly the objectives envisaged under the programme are : —

- (a) To expose students to the habit of manual work.
- (b) To develop different skills among children.
- (c) To expose the children to different vocations.
- (d) To help and to guide the children to choose suitable vocations according to their attitude, aptitude, interests and potentialities.
- (e) To train the children for different vocations.
- (f) To make education production oriented.

One full year was devoted to preparatory action by way of selection of schools, construction of workshops, formulation of syllabi,

selection of teachers and purchase of equipment and raw material.

Courses at Higher Secondary Level

Each School has been allotted 3 vocations, out of the following groups and each student in class XI is required to select one group for his specialisation.

(i) Agricultural Group

- (a) Horticulture (Fruit and Vegetable growing)
- (b) Dairy Technology.
- (c) Animal Husbandary (Piggery and poultry)
- (d) Dairy Farming and Dairy Husbandry.

(ii) Civil Engineering

- (a) Construction, Maintenance and Repairs of Buildings.
- (b) Sanitary Fittings, (Fitting Maintenance and Repairs

(iii) Electrical Engineering

- (a) Wiring (all types) and Maintenance or servicing of Household Godgets.
- (b) Radio and T.V. Assembling, Maintenance and Repair.

(iv) Mechanical Engineering

- (a) Welding (Low Gas Pressure).
- (b) Lather Work.

(v) Agro-Mechanic

- (a) Form Workshop Practices.
- (b) Maintenance and Repair of Form Machinery (Tractor, Tube-Well and Pumping set etc.)

(vi) Automobile Engineering

- (a) Scooter, Motor Cycle (Maintenance and Repairs)
- (b) Car (Maintenance and Repairs.)

(vii) Chemical Engineering

- (a) Preparation of Paints and Varnishes.
- (b) Electroplating.

(viii) Secretariat Practice

- (a) Typing and Short-hand.
- (b) Book-keeping and accountancy.

(ix) Textile Technology (Weaving)

- a) Textile Dyeing, Bleaching and Printing.
- (b) Dry Cleaning.

(x) Textile Technology (Printing and Dyeing)

- (a) Textile, Dyeing, Bleaching and Printing.
- (b) Dry Cleaning.

(xi) Textile Technology (Knitting)

- (a) Hosiery Technology.
- (b) Textile, Dyeing, Bleaching and Printing.
- (c) Dry Cleaning.

(xii) Manufacturing of Sports Goods

- (a) Sports Goods (Leather based)
- (b) Sports Goods (Wood based).

(xiii) Manufacturing of Leather Goods

- (a) General Goods.
- (b) Foot Wear.

(xiv) Manufacturing, of Furniture (Wooden)**COURSES FOR MIDDLE SCHOOLS/MIDDLE DEPARTMENTS**

Every Student in the selected school is undertaking the following courses :—

For Boys

- (a) Carpentry.
- (b) Metal Fitting.
- (c) Simple Masonry Repairs.
- (d) House Hold wiring and servicing of simple House Hold gadgets.

- (e) Assembling, Tuning and repairing of Transistors.
- (f) Single Cylinder diesel engine (Working and Maintenance).

For Girls

- (a) House hold wiring and Servicing of Simple House hold Gadgets.
- (b) Assembling, Tuning and Repairing of Transistors.
- (c) Leather work without Tanning.
- (d) Tailoring including stitching Garmets.
- (e) Machine Knitting.
- (f) Mechine Embrodiery.

Progress of the Scheme

Vocational courses are very popular among the students. There is great demand from the rural community for the introduction of vocational courses in their schools. The number of students, who attended these courses is given as under :—

	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
Secondary (Classes IX-XI)	.. 11,911	10,638	11,503	11,410
Elementary (Classes I-VIII)	.. 16,542	18,628	21,268	21,153

A survey was conducted to find out as to how many students have actually joined the vocation after passing class XI. During the academic year 1977-78 the number of students, who passed class XI was 2,101 and actually 201 got absorbed in the vocation for which they received specialised training. This clearly shows that there are definite potentialities in the scheme for generating employment oriented programmes. Punjab Government is, therefore, examining a scheme for the introduction of vocationalisation as a stream instead of a course, so that this scheme proves useful for the students who should be able to get absorbed in the industries, in the offices or absorbed under self-employment programme.

CHAPTER VI

Practical Arts Education Scheme

The project of Practical Arts Education was started in 1964 in the State of Punjab. The aim of this scheme is to initiate the young children into the fields of Science and Technology in a most elementary manner. The objects of the scheme are also to serve a number of other useful purposes as follows :—

- (i) To teach elementary technology to the children.
- (ii) To increase their general knowledge.
- (iii) To create a trend in their minds towards techniques of doing things.
- (iv) To inculcate among them respect for dignity of labour.
- (v) To provide a co-ordinate training of mind and hands.

The scheme is confined to the middle classes of selected Government Schools who are taught Carpentry, Metal fitting and Electronics in rudimentary form. The syllabi for various trades consist mostly of practical exercises, because great stress is laid on the practical side of the training, so that the student learns by handling the job with his own hands. The practical training in various trades is conducted in a separate workshop constructed specially for the purpose. The scheme has been introduced in 131 schools.

For imparting training to the young students under this scheme serving Junior Basic Training JBT teachers are given one year's In-service Training at P. T. T. T. I., Mahilpur. This institution is, now, also serving the needs of Vocationalisation of education scheme, under which six trades are taught to the students of middle classes. The teachers, who take these classes are Industrial training Institute trained personnel each of whom is capable of teaching his basic trade i.e. Carpentry Radio and Moto-Mechanic. These teachers are given training in one more trade so as to enable them to conduct classes satisfactorily in that trade also.

The programme of training at P. T. T. T. I., Mahilpur during the year 1978-79 has been as follows :—

Sr. No.	Name of the course	Number of teachers trained
1.	In-service training course in Metalfitting trade for Vocational teachers (Motor Mechanics).	96
2.	Training of Manual Training Instructors in various trades under Practical Arts Education.	10
3.	In-service training course in Electrician trade for Vocational Teachers (Radio Mechanics).	53

The student undergoing Practical Arts Education training in schools are being encouraged to gain practical experience of making simple and inexpensive marketable articles, so that after coming out of schools, they find themselves sufficiently trained to get absorbed in some industry.

Some school workshops are doing the work of production centres by way of getting patras made by the children for the use of Primary Classes.

Total number of beneficiaries during the year has been 7,400.

CHAPTER VII

SCHOOL ADMINISTRATION

Administrative set up of School Administration

Deputy Director (School Administration) is assisted by Asstt. Director (School Admn. I) and Assistant Director (School Admn. II) in the matters regarding appointment, transfers, confirmations, maintenance of Seniority lists etc. Assistant Director (School Admn. II) deals with problems relating to men teachers where as Assistant Director (School Admn. II) deals with matters relating to women teachers.

===

CHAPTER VIII

Educational Reforms

The Educational Reforms committee was set up in the State in 1975 to consider changes in education recommended in various reports of the Education Commission Central Advisory Board of Education meetings and embodied in literature on Education from the point of view of their relevance to Punjab and to make concrete recommendations to the State Govt. for acceptance and implementation of changes in the existing structure of Education.

During the year under review, intensive and sustained endeavours have been made to launch the programme of educational reforms in the State. A meeting of the Education Reforms Committee was held on 6th June, 1978 under the Chairmanship of the Ex-Education Minister, Sardar Sukhjinder Singh. It was decided that introduction of the new pattern of education 10+2+3 be deferred till the Government of India finally decides upon its structure and recommended that a study team to undertake tours of states like Gujrat, Andhra Pradesh, Tamil Nadu, Kerala etc. be constituted. It was also decided that efforts should be made to improve education at both school and college levels through the establishment of Parents Teacher Association, and co-operation of local population. It was further decided to hold conferences of School and College heads in order to motivate them to improve themselves and the teachers working under them. To improve the functioning of Schools and Colleges, it was recommended that the Security of Services Act should also be suitable amended.

A study was conducted to find out reasons for the poor performance of our students in all India Competitive Examinations and recommendations have been submitted to the Government for improvement in the quality of education.

A team was sent to Bihar to study Agriculture-based schools two teams are being sent to Karnataka and Gujrat to study the scheme of vocationalisation.

Sub-committees are being reconstituted to study intensively the different facts of education such as Universal Elementary Education, High and Higher Secondary Education, College and Higher Education.

The Draft National Policy on Education, 1979 has been scrutinised and discussed to find out its relevance to our State and comments have since been sent to the Ministry of Education, New Delhi.

CHAPTER IX EDUCATIONAL PLANNING

I. Outlay and Expenditure

For the year under report the original Plan outlay under the Development Head "General Education" was 1,529.00 lakhs out of which the allocation for schools education was Rs. 1,341.00 lakhs (Rs. 1,309.00 lakhs for Revenue and Rs. 32.00 lakhs for capital). As a result of setting up of a separate Primary Directorate, the Plan outlay for the year 1978-79 for schools Education remained as Rs. 1,070.92 lakhs (Rs. 1,047.92 lakhs for Revenue portion and Rs. 23.00 lakhs for capital portion). The Planning Department imposed a cut of Rs. 59.24 lakhs on the outlay of School Education (including Primary Education) but the Department of Schools Education had to suffer a cut of Rs. 73.04 lakhs because of the fact that an additional amount of Rs. 13.80 lakhs was given to Primary Education. Subsequently the Planning Department allowed an amount of Rs. 8.80 lakhs for the upgrading of additional 18 Middle schools to High Standard including 5 directly from Primary to High standard resulting in a net cut of Rs. 64.24 lakhs. As a result of the decision of Govt. for the establishment of Adarsh Schools in the State, an amount of Rs. 20.00 lakhs was provided thus reducing the cut of Rs. 44.24 lakhs. Finally, the outlay of the schools Education (excluding Primary Education) remained as Rs. 1,003.68 lakhs.

Against the revised outlay, the Department proposed an estimated Expenditure of Rs. 1,003.68 lakhs (equal to that of Revised Plan outlay) in the Revised Budget Estimate for the year 1978-79 but the Finance Department approved the amount of Rs. 994.67 lakhs only, resulting in a cut of Rs. 9.01 Lakhs.

As regards the Capital portion, the Revised outlay was Rs. 104.00 lakhs against the original outlay of Rs. 23.00 lakh as additional amount of 80.00 lakhs and Rs. 1.00 lakh were provided by the Planning Department for the construction of New Buildings of Adarsh Schools and Govt. High School, Gidderbaha respectively.

II. Plan Performance

Against the Final outlay of Rs. 1,098.67 lakhs (Rs. 994.67

lakhs for Revenue portion and Rs. 104.00 lakhs for Capital portion) the plan performance for the year 1978-79 is given below sector-wise :—

Sl. No.	Name of the Sector	Plan outlay		Actual Expenditure	Percentage of Col. 4 to Col. 3
		Original	Final		
1	2	3	4	5	6
1.	Middle	R—613.41	580.90	574.37	98.87
		C— 1.00	1.00	0.34	34.00
2.	Secondary	R—422.95	408.93	388.09	97.34
		C— 22.00	103.00	40.62	39.44
3.	Special Education	R— 11.56	4.84	3.62	74.79
4.	General	—	—	—	—
Total.. Retal		R—1047.92	994.67	976.08	98.13
		C— 23.00	104.00	40.95	39.38

(Note : 'R' means Revenue side and 'C' indicates Capital Portion)

It would be observed from the above figures that the overall Plan performance i.e. 98.13% is really commendable so far as the Revenue side is concerned. As far as the Capital Portion is concerned the Plan performance is 39.38%. The P. W. D. authorities have yet to intimate and explain the reasons for the shortfall in their performance.

III. Scheme wise important Physical Targets and Achievements

The important physical achievements are given below scheme-wise :—

(i) Expansion of Educational Facilities Age-Group 11-14.

The enrolment in classes VI to VIII in the Age-Group 11-14 was 6.42 lacs at the end of year 1977-78 which went upto 6.68 lacs at the end of year 1978-79 resulting in an additional enrolment of 0.26 lacs during the year 1978-79 in the age-group 11-14.

(ii) Expansion of Educational Facilities Age-Group 14-17

In order to cope with the Educational needs in the Age-Group 14-17, Punjab Government upgraded 178 Govt. Middle Schools to High Standard including 5 schools upgraded directly from Primary to High standard during the year 1978-79 against the original target of 200 schools and revised target of 160 schools. Beside 12 Privately managed schools were also taken over by the Government during this year.

(iii) Compulsory Sports Programmes

Physical Education was given its due place in the school curricula and it was made a compulsory subject. 200 posts of D.P. Es. were created during the year for 200 Govt. High Schools.

(iv) Employment Potential

During the year 1978-79, 2055 new posts of the teaching personnel and other ancillary staff i. e. Headmasters, Headmistresses, Masters/Mistresses, D.P.Es, C. & V. Teachers, Language Teachers, Art & Craft/Domestic/Sewing Teachers, PTIs, Clerks & Class IV employees etc. were created.

CHAPTER X

ALLIED UNITS

(a) Agriculture Education

Punjab being a predominantly agriculture State of India, agriculture plays an important role in its economic development and its prosperity. One of the major activities taken up from 1969-70 onwards has been to help the implementation of the scheme "Diversification of Courses at High/Middle level" & agriculture farms a prominent part of the scheme. Before 1969-70 there were 7 Govt. Hr. Sec. Schools, 19 High and 29 Govt. Middle Schools having facilities for the teaching of Agriculture as a subject. Other High Schools offered Agriculture as an optional subject and had to send their students to some approved farms to get 4 week's training in Agriculture practicals. At present there are 9 Govt. Higher Sec. Schools, 129 Govt. High and 44 Govt. Middle Schools provided with the facilities for teaching Agriculture as a subject.

(b) State Audio-Visual Education & Film Library

During the year 1978-79 as many as 1,719 films were issued on loan to various Educational institutions of the State for screening.

Under a separate scheme sponsored by the Govt. of India regarding Propagation of Culture among School Students, the Audio-Visual Unit organised a four week Orientation Course for school teacher's at Chandigarh from 28 March, 1978 to 24 April, 1978. 33 teachers from High/Higher Secondary Schools of the State attended this course.

(c) Science Education

State Institute of Science Education, Punjab, Chandigarh

The Institute had been striding satisfactorily in achieving its objectives towards revamping Science Education at the school level. The new approach to Science teaching has involved a multi pronged activity which includes.

1. Inservice training of teachers at all levels.
2. Inservice Training of method masters and supervisory staff.
3. Supply of Science Equipment.
4. Preparation of Syllabus. Science books, teachers guides in Science.
5. Organising Science fairs.
6. Preparing talented students for National Level Competitions.

1. Inservice Training of Teachers at all-Level

In order to acquaint the teachers with latest trends and changing concepts in science, it is very essential to organise orientation courses regularly. During the year 1978-79 two such courses were organised in each of the districts for the orientation of J.B.T. teachers. The popularity of these courses among the teachers is evident from the fact that 1,110 teachers participated as against a target of 1,000 teachers.

75% of TA/DA claims for 127 out of 1,110 teachers has been reimbursed by UNICEF under UNICEF aided programme for the improvement of Science Education at primary stage. 29,572 J.B.T. teachers have been trained up to date.

Similarly, inservice training courses for B.Sc. B.Ed. Science masters were organised at the three inservice training centres and the State Institute of Science Education. 312 Science Masters participated. 3,230 B.Sc. B.Ed. masters have been trained up to date.

2. Inservice Training of Methods Masters and Supervisory Staff.

To make teaching of Science more effective at the school level, it is very important that the method masters working in the Junior Basic Training Schools, the Block Education Officers and the District Science Supervisors are oriented through training courses from time to time.

Three inservice courses of ten days duration were organised for the training of B.E.O's. at the three inservice training centres. Only 74 B.E.O's. participated.

Similarly one week course for the orientation of District Science Supervisors was organised at this Institute. 11 District Science Supervisors participated. A four day Inservice courses was organised for the benefit of D.E.O's. Only 4 out of 12 D.E.O's participated.

3. Supply of Science Equipments

According to modern techniques for the teaching of Science through "Science is doing". It is very essential that every student should be given a chance to do various experiments in the laboratory/Science rooms. It is now emphasised that regular periods should be provided for practicals in the schools time table. It is thus essential that the schools should have sufficient Science Equipment. To cut short the expenditure on sophisticated equipment, Science Kits have been developed in collaboration with NCERT/ UNICEF for primary and middle classes. The total number of school equipped up to date are as under :—

Primary Schools	: 13,524 (One set of kit to each school.)
Middle Schools	: 2,500 (Set of five kits comprising one Chemistry)

Kit, One Biology kit, One Physics kit for VII class, One Physics kit for VII class and one Physics kit for VIII class to each School).

The State Government has spent nearly 65 lakhs on this project so far.

Lists of Science Equipments to be placed on rate contract with Controller of Stores were prepared and rate contract for chemicals and Science Equipment in Chemistry, Physics and Biology were arranged :—

The up graded middle schools were supplied with the lists of Equipment to be purchased and also guidance was given for the purchase of equipment under rate contract. The staff of this Institute carries out the pre-supply inspection of kits/Science apparatus and materials at the premises of the firms supplying the apparatus under Rate Contract. The inspections are mostly carried out jointly with the officials of the Controller of Stores Punjab.

In order to make a double check on the supply of the ordered apparatus, staff of this Institute visits the District Head quarters and schools to ensure that the goods supplied are in conformity with the approved samples on Rate Contract.

IV. Preparation of Science books and Teachers Guides

The number of Primary Schools in the State is nearly 14,000. To fully equip these schools with science rooms and science equipments will involve huge amount. It was felt that the science be taught at the primary level using the environment and local resources. This helps in using the material which is easily and economically available from local resources.

UNICEF recommended that a programme be introduced in the State to develop teachers hand book for the teaching of science through environment and local resources, UNICEF promised to reimburse 100% of the total expenditure involved.

The proposal was accepted by this institute and various workshop were organised to develop the teachers hand book.

5. ORGANISING SCIENCE FAIRS

The District Science Fairs were organised in each district from 26th October, 1978 to 6th November, 1978. Prizes were awarded to the first three best exhibits. The exhibits were classified as follows:—

1. Still models
2. Working models
3. Improved apparatus
4. Charts
5. Collections
6. Interesting experiments
7. Scientific toys

Selected items from the District Science Fairs were exhibited at the 7th State Level Science Fair. In all 483 exhibits were displayed. 518 students, 176 Science Masters, 12 District Science Supervisors and staff members from this institute participated. A sum of Rs. 10,000 was provided by NCERT for this purpose.

To provide wider participation to students and to allow them an opportunity to express themselves on scientific subjects, contests were held in debate, declamation and paper reading. In addition to this a science quiz contest and on the spot chart making competition was also held to assess the originality of the participants.

A paper reading contest for Science masters was also arranged.

6. Preparing Talented Students For National Level Competition

To trace the talent among the students at the school level, a National talent search examination is conducted by NCERT every year. It was felt that the participation from Punjab was not encouraging and the percentage of students securing these scholarships was almost negligible.

A plan was submitted to the Government to make this examination popular in the State. A sum of Rs. 20,000 was sanctioned by the State Government.

Under this scheme, due publicity was given through District Science Supervisors at the District level and a preliminary selection test was held at every district head-

quarter. The test papers were prepared by the staff of State Institute of Science Education on the same pattern as that of NCERT. The papers were evaluated by the staff of this Institute and on the basis of the test 115 students were selected for intensive training and coaching programme.

A training course, the first of its kind was held. 94 selected students attended it. The students were kept busy from 8-30 A. M. to 10-30 P. M. They were introduced to a wide variety of topics pertaining to this test in the form of lectures, cyclostyled material, film etc. Library facilities and the requisite personnel guidance was also provided.

Besides this the staff of this Institute participated in workshops/ orientation courses and other activities organised by NCERT/UNICEF from time to time. The staff of this Institute is also involved in the programme of food and nutrition, Health and Sanitation. This scheme is being sponsored by UNICEF. Two of our Staff members attended a workshop at Ludhiana.

Another member of staff participated in the programme of "Universalisation of Primary Education" at NCERT, New Delhi followed by another workshop at Bhopal.

(d) State Evaluation Unit

This unit was set-up in the year 1963 in the erstwhile State of Punjab. The Evaluation unit was entrusted with the task of implementing the programme of reforms in the examination system, at the school stage. It is one of those most potent agencies which have been acknowledged as a must in any system of education. The unit, organised varied types of programmes with its view to realising the following major goals :-

- (a) to identify and define the specific educational objectives,
- (b) to correlate the curriculum to these objectives;
- (c) to improve the teaching practices so as to be in harmony and conformity with the objectives of learning.
- (d) to devise reliable and valid testing tools in order to determine the progress made in the achievement of these objectives
- (e) to determine the respective roles of internal and external tests and give them a proper place and weightage in the total testing programme.

A. Field Work

i. **Workshop** Four workshop were organised for the social studies masters/ missstress/ heads of High Schools and Punjabi teachers in collaboration with the Inservice-Training Centres at Jullundur, Patiala and Ferozpur. Intensive training in setting better question popers in the subjects of Social Studies and Punjabi for classes 6th to 8th was imparted to 160 participants.

ii. Orientation Lectures

(a) 40 Heads of High shools/ Social Studies masters of Jullundur district were given orientation in the new concept of Evaluaion.

(b) 80 JBT teachers were exposed to the cōncept of Eucluation at Inservice Training Centres Jullundur & Patiala.

iii. Meetings

(a) The State Evaluation unit planned to hold meetings of all these heads of schools who were anxious to introduce the scheme of internal assessment in the improved from in their schools. the aim of these meetings was to brief the heads of schools about the scheme and to discuss with them this schēme in the light of their previous experiences and to refine it.

(b) Discussions were also held with the Principals of the three Inservice Training Centres regarding their collaboration with this Unit in holding seminars/ workshops on Evaluation.

iv. Visits

Six Schools of Jullundur and Patiala d'stricts were visited for the follow-up action of Internal assessment scheme introduced by this unit.

v. Production of Material

An article on "Comprehensive Institutional Evaluation at the School Stage," published by the NCERT, was translated into Punjabi for the guidance of of School teaacers particularly involved in the Internal Assessment Scheme introduced by the Unit and in general helping the teachers to improve the classroom teaching testing practices.

State Guidance Bureau

The State Guidance Bureau, Punjab was set up during the year

1960-61 with a view to provide guidance services to the students to enable them to make choice of Courses and careers at the Higher Secondary Stage. The programme helps not only in the choice of courses and careers but also provides guidance for personal and social adjustment.

To intensify the guidance programme in the State, the Bureau has been actively engaged in the orientation and the guidance of students, teachers, counsellors and supervisory staff. During the year 1978-79 an Orientation Course for the Assistant District Guidance Counsellors was organized in which the work of previous year was reviewed and guidelines to be followed during the year, were chalked out. Three training courses for Masters/Mistresses were organized in Faridkot, Gurdaspur and Ludhiana districts. Twenty Career Conferences were organized at Jullandhar, Moga, Muktsar, Bargari, Ramuwala, Faridkot, Gidderbaha, Kotkapura, Ajitwala, Gurdaspur, Pathankot, Batala, Patiala, Dera Bassi, Banur, Rajpura, Sirhind, Mandi Gobindgarh-Nabha and Samana for the benefit of the student as well as the Parents.

One master from Gurdaspur district was sent to NCERT- New, Delhi for one year diploma course in guidance and counselling. Psychological test have been administered on 798 students of different schools. Stress was laid on the introduction of Cumulative Record Cards so that information in all traits of each child is available for the guidance programme.

for the follow-up action, the Officers of the Bureau have been paying frequent visits to the High and Higher Secondary Schools and also to the District Guidance Counsellors.

(f) Technology Education

Government of India had allocated Rs. 69, 500/- for eight Educational Technology Projects during 1978-79.

The under-mentioned projects have since been completed:-

(a) Information has been collected through a questionnaire on the project entitled, "Evaluation of the impact of educational broadcasting in the Primary Schools of Sangrur District." In order to raise the standard of education, opinions/ suggestions have been sought from the teachers concerned.

(b) The Collected some information which is being compiled on the project "Development of one Educationally backward Block in i. e. Majri Block in Ropar District.

2. Children's Film Movement

A committee of five headquarter officers was constituted to

to preview and approve the films to be screened in the school of the Punjab State.

3. Youth Clubs Movement

Under the Youth Clubs Movement, Educational Technology Cell fully co-operated with the Punjab agricultural University, (Ludhiana) authorities in the organisation of youth rallies and other constructive activities.

4. Sh. K. S. Gill, Officer Incharge (Educational Technology Cell) delivered lectures in various institutions in the State on Educational Technology & attended seminars also.

(g) Survey

The Survey Unit for the All India Educational Survey came into existence in the last week of Dec, 1978. Immediately after its creation the unit arranged for the training course of the District Educational Survey Officer at Chandigarh under the guidance of the representative of NCERT. New There after, the printed proforma Survey material was arranged & Distributed amongst the various Districts of the State. The Unit organised a training course for D.E.Os. B.E.Os & teachers attached with the work explaining to them the technique of filling in the proforma, in this connection, instructions were also issued from time to time. A preliminary check'n; for the data filled in, is being done at this stage.

(h) School Sports

The Punjab State has always been in the fore front in the field of sports. To improve the image of the State in the field of sports, the subject of Physical Education and sports has been introduced as a compulsory subject right from the Primary to the Higher Secondary level.

With a view to provide facilities to the talented boys and girls studying in the schools and the collages the Department has started one sports school at Jullundur and attached sports wings with 9 High/Higher Secondary Schools in the State. At college level besides sports collage at Jullundur six sports wings are functioning with Govt. Collages in the State.

The most important sports activities for the department in the schools and the collages during this sport span of less than 2

years are as under :-

1. Holding of coaching camps for 300 selected school boys and girls at Chail in 1977 at a cost of Rs. 1,50,000/-
2. Conduct of National School games (Autumn) at Amritsar at a cost of Rs. 2 lacs.
3. Participation in all the National School games at a cost of Rs. 1,50,000/-
4. Coaching Camp at Srinagar in 1978 for 300 selected school boys and girls at a cost of Rs. 1,50,000/-
5. Holding of Pre-competition coaching camp at a cost of Rs. one lacs.
6. Participation in the National School games, 1978 at a cost of Rs. 1.60,000/-
7. Good players and coaches were honoured at the State level
unction.
8. About one lac of Middle/ High/ Higher Secondary/ schools students participated in the games at the various levels.

(I) Bulk Purchase of Books

The students in schools require good library books in addition to their text-books. Keeping in view this requirements of students, the Govt. has constituted the Bulk Purchasa Committee to select good books for the Libraries in the schools. On the recommendations of this commttee the books worth Rs. 50,000/-were purchased during the year 1978-79 for distribution in the schools.

Chapter XI Miscellaneous

(i) Budget

The Non plan expenditure and Receipt Budget of the Education Department (S) is as under :—

Receipt Budget

The receipt of the Departmental are nominal as compared to its expenditure. The income is derived from the tuition fees realised from the students in the High/Hr. Sec. Classes and Examination. Actual receipts during 1977-78 amounted to Rs., 70,53,000/- and budget receipts for the year 978-79 are to the tune of Rs. 84 93,000/-

Componentwise break up of the Budget provision for 1978-79

	Actual Expenditure for 1977-78	Final grant 1978-79
	(Rs)	(Rs)
Secondary Schools		
(a) Direction and Administration Distt. Officers.	6,760	7,309
(b) Govt. Secondary Schools	2,34,059	2,46,686
(c) Asstt. to Non-Govt. Sec. Schools	33,839	69,521
(d) Asstt. to Local Bodies for Secondary Education	6	6
(e) Scholarships to students	2,147	2,612
(g) Teachers Trg. Seminars and Refreshers course Teachers Trg. Schools.	1,565	1,595
Total	2,78,376	3,07,729

H. General

(a) Direction & Admn. (Head Quarter) this includes expe- nditure of Pry. College side.	4,710	5,168
(b) Other expenditure Departmental examinations grants to non Govt. Organi- sations, Tournaments etc. excluding Colleges	575	2,933
Total H	5,685	8,101

Adult Education

C. Special-A-Adult Education	1,578	2,998
(c) Sanskrit Languages	—	11
Total	1,578	3,009
Total:	2,85,639	3,18,839

(ii) Grant in aid to Privately Managed Shcools

Delhi pattern grant-in-aid scheme was introduced in the State of Punjab with effect from 1.12.67. The private schools recognised by the Deptt. up to 30.11.67 were brought on the grant in aid list, under this scheme. The No. of Schools brought on the grant in aid list w. e. f. 1.12.67 was 573. Total No. of such schools during the year 1978-79 was 535.

A sum of Rs. 4, 93, 00, 000-00 was sanctioned as grant in aid, on the salary of employees working in these schools during the year 1978-79.

(ii) Scholarship

Middle School Scholarships

558 Middle School Scholarships are awarded annually on the basis of 5th class Examination for a period of 3 years (VI-VIII) to those students whose parents income is upto Rs. 7000/- The rate of scholarship is Rs. 15/- p. m.

(Budget provision Rs. 3, 06, 00⁰)

High School Scholarships

2648 High Scholorships awarded on the basis of VIII Class Examination. The rate/duration of scholarships is as under: -

Sr No.	No. of Schalor ships	Budget provision	Income limit	Rate of Scholar -ships	Period of scholarships
1.	302	1,09,000	8,000/p.a.	15/P.M	2 Years (IX-X)
2.	55	45,000	3,600	26/-P.M.	3 Years (IX-XI)
3.	2,129	6,56,000	6,000/-	10/-P.M.	3 Years (IX-X-XI)

22 scolarships are awarded on the basis of Hr. Sec. Part I Examination. The rate of schlarship is Rs. 30/-P.M. The income limit for the purpose is Rs. 8000/-per annum.

Budget provision: Rs. 8,000/-

Govt. of India Scholarship for study of Sanskrit

Under the scheme for the award of scholarships to the students of High/Hr. Sec. Schools studying sanskrit, 30 scholarships are awarded to the students of class 9th on the basis of Middle Standard Examination. These scholarships are continued for a period of three years to the students who have got at least 45% marks in aggregate and have offerd Sanskrit in the Middle standard Exam, will be eligible for the award of the scholarship. No income for the award of this scholarship has been prescribed. The rate of scholarship is Rs. 10/- P.M. and the annual budget provisions is Rs. 10,800/-.

National Scholarships to the talented children at secondary stage from Rural area

Under this scheme two scholarships for community Block are awarded at the Secondary Stage on the basis of Middle Standard

Examination. The annual rates are given as under :—

In selection schools		Non-selection schools	
for Boarders	for non-Boarders	Boarders	Non-Boarders
Rs. 1,000.00	Rs. 500.00	Rs. 250.00	Rs. 250.00

- 1) There is income limit for the award of scholarships under this scheme.
- 2) Budget provision for 1978-79 Rs. 2,10,000.
- 3) Total Expenditure upto 31st March, 79 is Rs. 1,07,043-85.

**Pb. Govt. Scholarships to Punjabi students studying in Sainik Schools/
Punjab Public Schools, Nabha**

Under this scheme come Punjabi students studying in Punjab Public School, Nabha & all Sainik Schools in the country whose Parents monthly income from all sources is upto Rs. 1,200/- (p.m.). In case of Govt. servants Basic Pay to be considered. The details of Scholarships are given as under :—

Sr. No.	Income Limit	Rate Rs.
1.	Upto Rs. 600/- p.m.	3,500/-
2.	From Rs. 601 to Rs. 800/- p.m.	2,625/-
3.	From Rs. 801 to Rs. 1,000/- p.m.	1,750/-
4.	From Rs. 1,000/- to 1,200	870/-

students under Sr. No. 1 and 2 above are given Rs. 500/- as clothing allowance during the first year & Rs. 250/- during subsequent year and the students covered under Sr. No. 3 and 4 are not granted any clothing allowance.

In addition to these benefits, the students preparing for admission to N.D.A. are given Rs. 175/- extra. The budget provision for the year 1978-79 is Rs. 21 lacs Exp. is Rs. 18,79,786-50 from the year 1978-79. The State Govt. has awarded ten scholarships to Punjabi students studying in Yadindra Public School, Patiala. Out of ten scholarships, one scholarship is reserved for rural area students and one for scheduled caste students.

The Scholarships are awarded at the following rates :—

Basic Pay upto Rs. 600/- per month	Full scholarship=Rs. 4,000/-
„ „ „ „ 601 to 800	=Rs. 3,125/-
„ „ „ „ 801 to 1,000	=Rs. 1,750/- No Clothing Allowance.
„ „ „ „ 1,001 to 1,200	=Rs. 870/-

For non-employees upto an income of Rs. 10,000/- Per Annum full scholarship and clothing allowance is admissible.

Promotion of Education amongst the Educationally Backward classes, "State Harijan (Educational) Welfare Scheme" (Non-Plan) for the year 79-80.

Under the above scheme the Govt. has been granting financial assistance in the form of tuition fee, examination fee and payment of stipends to the students of scheduled caste/Backward classes, studying in the schools and the Technical Institutions. A sum of Rs. 4,93,45,000/- has been provided in the Budget for the purpose during the year 1978-79 under this scheme a sum of Rs. 398.88 lacs has been spent and 4,23,000 students have been awarded scholarships.

(iv) School Buildings

The conditions of the buildings of the schools in Punjab is deplorable. In order to keep them up to date the department needs at least Rs. 800 lacs. But the department was given only Rs. 6.25 lacs. This includes the allocations for the constructions of new buildings, addition & alterations in the buildings including Petty & special repairs.

Taking in view the immediate need of some of the schools The amounts were spent as under: —

Sr. No.	Name of schools	Amount (In Rs.)
1	2	3
1.	Govt. Senior Model School, Civil Lines, Patiala	70,500/-
2.	Govt. High School, Sunam	17,530/-
3.	Govt. High School, Lakhpur	48,580/-
4.	Govt. High School, Rajpura Colony, Patiala.	3,350/-
5.	Govt. High School, Harpal Pur (PTL)	5,100/-
6.	Govt. Hr. Sec. School, Purani Police Line, (PTL)	18,300/-
7.	O/O, D.E.O. Ferozepur	280/-
8.	Govt. Hr. Sec. School, Fazilka	13,410/-
9.	Govt. Girls Hr. Sec. School, Mandi Gobing Garh	27,900/-
10.	Govt. High School, Mand Garh (Ferozepur)	20,000/-
11.	O/O D.E.O. Hoshiarpur	5,800/-
12.	Govt. High School, Sujampur (Gurdaspur)	13,735/-
13.	Govt. High School, Rupana	15,900/-
14.	Govt. High School, Miarpur, (Roopnagar)	19,720/-
15.	Govt. High School, Ghani Ke-Banger	12,350/-
16.	Govt. Girls High School Gidder Baha	19,930/-
17.	Govt. High School, Tripari (Patiala)	19,850/-
18.	Govt High School Kapila (Amritsar)	9,100/-
19.	Govt. Hr. Sec. School Purkhal (Roopnagar)	12,050/-
20.	Govt. Hr. Sec. School, Dunera (Gurdaspur)	2,390/-

21. Govt. High School, Dina Nagar (Gurdaspur) ..	3,200/-
22. Govt. High School, Hadialabad ..	32,400/-
23. Govt. High School Sahava (Roopnagar) ..	23,510/-
24. Govt. Hr. Sec. School, Pajo Ditta Sus (HSR) ..	9,045/-
25. Govt. Hr. Sec. School, Sujs Pura ..	99,600/-

In addition to this Rs. 21 lacs were sanctioned for the spill over works.

In addition to the following amounts were also sanctioned :—

1. Govt. High School, Asha Butter (Faridkot) Rs .. 2.00 lacs.
2. Govt. High School, Gidarbaha (Faridkot) Rs. . 1.00 lac.

V. National Fitness Corps Scheme

N.F.C. Scheme is a centrally sponsored scheme, and the entire expenditure on pay and allowances of instructors as well as staff at Headquarters is borne by the Govt. of India. The administrative control of these instructors by the Govt. of India to the State Govt. w.e.f. 1st Feb., 73. Later on these employees were absorbed in the State service as P.T.J. (N.F.C.) w.e.f. 1st July, 1976.

These instructors now Physical Training Instructors (N.F.C.) are posted in some of the Govt./Private High/Higher Secondary Schools.

VI. Approval of Books

The number of books, magazines etc. approved for use in the school libraries in the State during the Year 1978-79 is as under :—

Punjabi Books ..	201
Hindi Books ..	6
English Books ..	27
Magazines ..	8

VII Adarsh Schools

The Punjab Govt. took a bold step towards the improvement of the quality of education. For the opening of these schools such areas are being preferred where the facilities for good quality of education had been non-existent up till now and now one can look forward with hope that such schools will cater to the needs of the talented children in rural areas and among poorer sections of the urban population. These schools will afford them facilities for the fullest all round development. This would not only mean fulfilment for them individually but also help them contribute toward social

regeneration. In the cities some good quality schools have come up and they cater to the needs of the higher income groups who are able to pay high fees. However, at present there are no quality schools, which cater to the needs of the talented children of the low income groups especially in the rural areas. This results in wastage of vast human potential. The scheme of opening quality schools in each development Block intends to remove the above mentioned shortcomings. These Adarsh Schools will be a paco setting endeavour so that ultimately more and more schools of this type may be opened throughout the length and breadth of the State with an improvement in the availability of financial resources.

PART-III—HIGHER EDUCATION

CHAPTER I

Administrative set up of the Directorate of Public Instruction (Colleges Punjab)

For administrative convenience, the Directorate is divided into the following pyramids and sections —

Joint Director (Administration)	..	He deals with the Establishment, at the Headquarter and Principals/Lecturers in the Govt. Colleges and Record Section.
Deputy Director (Colleges & Planning)	..	Deals with All educational and University matters and Planning works and the Establishment of Ministerial/Misc. staff in the Govt. Colleges and Libraries.
Assistant Director (Cadet Corps)	..	Deals with the functioning of the N.C.C. and allied matters in the State.
Assistant Director (Private Colleges & Grants)	..	Deals with the matters relating to private colleges and grants including U. G. C. grants.
Assistant Director (Scholarships)	..	Deals with all types of scholarships except loan scholarships.
Assistant Director (Cultural Affairs)	..	To provide cultural activities & organise orientation courses on cultural activities. Also deals with National Loan Scholarships and approval & purchase of books.
Assistant Director (Youth Programme)	..	Deals with Youth Programme in Colleges.
Advisor Education Reforms	..	Advisor (Colleges) Education Reforms Committee.
Accounts Officer	..	Budget and Accounts matters.

.....

CHAPTER II

Higher (University) Education

There are two Universities namely Punjabi University, Patiala and Guru Nanak Dev University, Amritsar in the State of Punjab. However Punjab University is also given grant-in-aid and the Colleges situated in the Districts of Hoshiarpur, Ludhiana, Ferozepur and a part of Faridkot District are affiliated to this University.

The following grants in aid were given during 1978-79 to these Universities to meet their normal expenses and also for their Development purposes.

	<u>Non Plan</u>	<u>Plan</u>	<u>Total</u>
(i) Punjabi University, Chandigarh. ..	1,50,38,000	—	1,50,38,000
(ii) Punjabi University, Patiala. ..	1,53,16,000	11,50,000	1,64,66,000
(iii) Guru Nanak Dev University, Amritsar. ..	1,04,91,000	37,50,000	1,42,41,000

Private Colleges

There are 142 Private Colleges in the State affiliated to Punjab University, Chandigarh, Punjabi University Patiala and Guru Nanak Dev University, Amritsar.

There are about 3,500 members of the teaching staff and 2,000 non-teaching staff in these colleges. The Total number of students getting Education in these colleges is about 93,000.

These colleges have been facing great financial hardships to meet their expenses. The Govt. has decided to meet 95% of their approval deficit with effect from 1-9-1978 and a grant of Rs. 98,05,688 has already been sanctioned for this purpose as first instalment. The balance will be released against formal claims.

In addition to this, grants worth Rs. 2,39,56,312 were given to private colleges to ease their financial position.

The number of colleges in the State as on 30-9-1978 is as under :

Sr. No	Category	Govt.			Non-Govt. (Affiliated)			Grand Total		
		Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Arts & Sc. Colleges .. (excluding Home Sc. Colleges)	27	4	31	81	45	126	108	49	157
2.	Training Colleges ..	3	—	3	9	6	15	12	6	18
3.	Physical Education .. Colleges	1	—	1	1	—	1	2	—	2
4.	Commerce Colleges ..	1	—	1	—	—	—	1	—	1

The enrolment in Colleges as on 30-9-78 (1978-79) is as under:

Sr. No.	Category	Govt.			Non Govt. (Affiliated)			Grand Total		
		Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Art & Sc. Colleges.	20,700	9,655	30,355	57,276	33,060	90,336	77,976	42,715	1,20,691
2.	Training Colleges	322	378	700	966	2,525	3,491	1,288	2,903	4,191
3.	Physical Colleges						100	221	173	394
	Education Colleges	166	128	294	55	45	—	324	35	359
4.	Commerce Colleges	324	35	359	—	—	—	—	—	—

Number of Teachers in colleges as on 30-9-1978 (1978-79)

Sr. No.	Category	Govt.			Non Govt. (Affiliated)			Grand Total		
		Men	Women	Total	Men	Women	Total	Men	Women	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Arts & Sc. Colleges ..	969	384	1,353	2,059	1,019	3,078	3,028	1,403	4,431
2.	Training Colleges ..	50	18	68	89	111	200	139	129	268
3.	Physical Education Colleges ..	20	7	27	4	2	6	24	9	33
4.	Commerce Colleges ..	31	7	38	—	—	—	31	7	38

CHAPTER III

Educational Planning

University and College Education

Expansion of Educational facilities in Govt. Colleges.

In addition to the continuance of 9 colleges and 4 sport wings opened/taken over in the previous years. The actual expenditure on these amounted to Rs. 38.61 lakhs during the year under report. Besides a sum of Rs. 23.27 lakhs was incurred as Capital expenditure on account of payment towards the cost of laid purchased for Govt. College of Education, Patiala, Govt. College of Education Faridkot and completion of works in progress at Govt. College, Dera Bassi & Govt. College, Ludhiana.

Improvement of the existing Govt. Colleges

A sum of Rs. 17 lakhs as Revenue expenditure was spent under "improvement of the existing Govt. Colleges" for providing 9 posts of Lecturers sanctioned for Govt. College, Dera Bassi and material and supplies, Science equipments, Publications and books. Another sum of Rs. 3.21 lakhs was spent as capital expenditure under this Scheme which mainly relates to Public works in the existing Govt. Colleges.

Development of Colleges under University Grants Commission Sharing Scheme

U. G. C. assistance to the tune of Rs. 6 lakhs was obtained during 1978-79 for assisting Govt. College in bettering their Library, Laboratory, Hostel, Cycle Shed facilities and in removing their class room shortage on sharing basis. The State spent a sum of Rs. 3.98 lakhs during the year under report as its share under this scheme.

State Merit Scholarships for University Education

A sum of Rs. 11.57 lakhs was spent during 1978-79 for providing State Merit Scholarships for University Education to poor and brilliant students.

Hostels For Govt. Colleges

A sum of Rs. 0.66 lakhs was spent during 1978-79 on the works in progress at the hostels of Govt. College, Gurdaspur and Amritsar.

Grants in aid to Universities

During the year 1978-79 a sum of Rs. 51.15 lakhs was spent for giving grants in aid to Punjabi University, Patiala and Guru Nanak Dev University, Amritsar in order to assist them in the execution of development schemes including construction works.

Establishment and Strengthening of District Libraries

During the year 1978-79, a sum of Rs. 1.02 lakhs was spent on the continuance of 2 district Libraries establish during the 5th Five year Plan. Another sum of Rs. 1.11 lakhs was spent on the construction works in progress at Guru Nanak, District Library, Jullundur.

CHAPTER IV

Scholarships

The details of scholarships, stipend and freeships etc. granted to Scheduled Castes/Tribes and other Backward classes students at Post Matric stage are as under : —

(a) Govt. of India Scheme of Post Matric Scholarships to the Scheduled Castes/Tribes and Lower Income Groups Students for Study in India

Scholarships under this scheme which include maintenance charges, fees and expenses on approved study tours etc. are awarded to Scheduled Castes/Scheduled Tribes and Lower Income Groups students to Post Matric Stage or post Secondary stage so as to enable these students to complete their studies. These scholarships are awarded by the Govt. of the State on the rates approved by Govt. of India to such students who actually belongs to that State i. e. permanently settled.

The information regarding provision, expenditure and number of beneficiaries under the scheme during the year 1978-79 was as under : —

Provision	Expenditure	No. of Beneficiaries
(Rs.) 85,00,000	(Rs.) 85,00,000	11,194

(b) State Post Matric Scheme of Scholarships

The Govt. of India discontinued awarding scholarship to Scheduled Castes/Tribes employed students from the year 1974-75. In order to mitigate hardships to such students, the State Govt. formulated the above scheme right from the year 1974-75 under which scholarships are awarded on the pattern of Govt. of India scheme referred to in (a) above to such students who are whole time Punjab Govt. Scheduled Caste employees including those of Punjab State Electricity Board, Local Bodies and State Govt. owned Corporations/Institutions whose parents are domiciles of Punjab and are studying in Evening Colleges in the Punjab State and Union Territory of Chandigarh. The information regarding provision, expenditure and number of beneficiaries under the scheme during the year 1978-79 was as under : —

Budget provision	Expenditure	No. of Beneficiaries
(Rs) 1,50,000	(Rs.) 19,481	167

(c) State Harijan (Educational) Welfare Scheme

Under this scheme stipends are awarded to other Backward classes students on rolls of affiliated Arts Training Colleges and other Professional Institutions in the State. Such students are also reimbursed the examination fees in respect of Annual Examination. No tuition fee is charged from Scheduled Castes/other Backward classes students studying in Govt. and privately managed (affiliated) Arts and Training Colleges in State. However, privately managed (affiliated) Arts and Training Colleges are required to forego the full fee concession given to first 20% of Scheduled Castes/Backward classes students on their rolls. The tuition fee of such students in excess of 2% of their total enrolment (stagewise) is re-imbursed by the Govt. to these colleges in lieu of the freships granted by them.

The total provision for the year 1978-79 under this scheme is Rs. 4,93,45,000 for both colleges and schools. The total expenditure under this scheme for grant of educational concessions in colleges during 1978-79 was Rs. 65,76,661 and number of beneficiaries was 22,502.

(d) Welfare of Denotified Tribes (Vimukata Jatis)

The scholarships under this scheme are awarded to the students belonging to denotified Tribes (Vimukata Jatis) from Ist Primary class to M.A./M.Sc. classes. The expenditure on this scheme at college stage during 1978-79 was to the tune of Rs. 5,065, and the number of beneficiaries was 9.

(e) State Merit Scholarship Scheme

Scholarships under this scheme are sanctioned to those students who get more than 50% marks in the examination and whose parents income is not more than 8,000/- P.A.

During 1978-79, 1,602 fresh scholarships were sanctioned against a budget Provision of Rs. 46,00,000 and were fully utilised.

(f) National Merit Scholarship Schemes

This scheme was introduced during the year 1961-62 by Govt. of India, Ministry of Education, New Delhi. Govt. of India has been re-imbursing cent per cent expenditure on this scheme till 1973-74 i. e. the end of 4th Five Year Plan. The financial responsibility of fresh/renewal awards of this scheme was shifted on the State's shoulders by Govt. of India during the year 1974-75. However, Govt. of India is shering the fiscal responsibility for further development of the scheme in renewal cases and some fresh cases even after 1973-74.

Scholarships under this scheme are awarded to students on the basis of Merit in the examinations whose parents income does not exceed Rs. 6,000/-P.A.

During the year 1978-79, 1,271 scholarships were sanctioned. It includes 529 fresh cases. Budget provision for 1978-79 was Rs. 9.58 lacs (G.O.I.'s share is 4.60 and State's share is 508 lacs) out of which Rs. 9,06,650 (Plan Rs. 4,48,050 Centre share and Non-Plan Rs. 4,58,600 State share) was incurred.

(g) National Scholarships to the Children of School Teachers

Scholarships under this scheme are granted to the students who get 60% marks or above in the examination and whose parents income does not exceed Rs. 6,000/- P.A.

During the year 1978-79 total 30 scholarships have been granted. It includes 18 fresh cases. Budget provision for the year 1978-79 was Rs. 26,000/-. Total expenditure incurred Rs. 1,22,000/-.

(h) Grant of Financial Assistance to the Families of Armed Personnel Reported Killed/Missing Prisoners or War Disabled during various Operations

During the year 1978-79 only 7 students have been given Educational Grant. Budget Provision was Rs. 12,000/-. The total expenditure incurred Rs. 5,000/-.

CHAPTER V

Miscellaneous

(i) Budget		(Figures in thousands)		
277-Education		Accounts	Bd. Estimate	Revised Bd. Estimate
1. Other Language		1977-78	1978-79	1978-79
Education		4.48	3.75	3.65
2. E-University & other Higher Education				
(b)	Assistance to University ..	10,877 (Charged)	9,000	15,806
(c)	Govt. Colleges (Charged) ..	9	9	9
	(Voted)	24,680	23,678	29,780
(d)	Assistance to-Non-Govt. Colleges ..	23,075	14,979	33,762
(g)	Scholarships ..	17.21	2,070	1,876
	Physical Education Charged	664	582	560
	N.C.C.	7,233	6,436	6,436
(e)	Other Expenditure (College side) ..	—	60	70
			3, charged	1 CtH
278—Art & Culture		540	445	532

(ii) National Cadet Corps Scheme

The National Cadet Corps Scheme aim at stimulating the interest of young men and women of the country in the defence of the country besides developing their character, commandarship, ideal of service and capacity for leadership. This scheme has its own special role to play in the preparadance of our nation and it can take on various duties of armed forces in time of National emergency and relieve trained men to go to front line.

National Cadet Corps training includes all the three military wings viz. Army, Air and Navy with the following units :—

NCC Groups Headquarters	4
NCC Battalion (Boys)	14
NCC Battalion (Girls)	5
NCC Air Sqdrs	4
NCC Naval Units	2
NCC Bty. Coy.	1
Sainik School Coy. NCC	1
Independent Coy.	3
<hr/>	
Total	34
<hr/>	

CHAPTER VI

Extension Service Departments

(a) Govt. College of Education, Jullundur

During the year 1978-79 the following programmes were carried out :—

I. History Teacher's Meet

This meet was held from 9-4-1978 to 4-4-1978. Sixty history teachers from various schools attended this meet.

II. Seminar for Commerce Teachers

A seminar for commerce teachers of North Zone, was arranged by the Regional College of Education, Ajmer in this College from 17-4-78 to 22-4-1978. Thirty two Commerce teachers from Punjab, Delhi, U.P. and Rajasthan attended this seminar.

III. Workshop on Preparation of Research Designs

Workshop on Preparation of Research Design was held from 24-4-78 to 3-5-1978. It was arranged by the Regional College of Education, Ajmer, for the teacher educators. It was attended by 19 teachers from Punjab, H.P. Delhi and Rajasthan.

IV. Extension lecture by Sh. S. K. Rampal.

This lecture was arranged on 29-7-78 at Daya Nand Model Higher Secondary School, Jullundur. It was attended by sixty five teachers and heads of various schools.

V. Extension Lecture by Prof. M. Agnihotri

This Lecture was arranged at M. D. S. D. Higher Secondary School, Kapurthala on 12-8-1978. It was attended by more than 100 teachers.

VI. Meeting of Geography Teachers

This meeting was held on 26th August, 1978 in the College. About 15 Geography teachers of local school attended this meeting. The purpose of holding this meeting was to discuss the difficulties of the teachers, so that an inservice course on this subject could be arranged.

VII. Extension Lecture by Dr. N.K. Dutt

This lecture was organised at Mandi Fanton Ganj Girls Higher Secondary School, Jullundur. It was attended by 35 teachers.

VIII. Children's Talent Development Campaign

Under this project the following activities were arranged. In these contests about 3000 students from 60 schools of the area took part.

1. Wall Magazine Contest age group 14-17.
2. Hand Writing Competition age group 11-17.
3. Creative writing Competition age group 14-17
4. On the spot painting Competition age group 14-17
5. General Knowledge Test (Primary Department)
6. General Knowledge Test (Middle Department)
7. Poetical Recitation Contest
8. Music Contest

IX. Seminar on Adult Education for Heads of High and Higher Secondary Schools of Rural Areas

This Seminar was held from 22-9-1978 to 23-9-1978. It was attended by more than 75 Heads of Schools of Rural area.

X. Inservice Training Course in Geography

This course was held from 9-11-78 to 11-11-78. About 50 teachers attended this course.

XI. Workshop for Art and Drawing Teachers:

This workshop was held from 16-11-78 to 18-11-78. It was attended by more than forty Art teachers.

XII. Extension Lectures

An extension Lecture by Dr. N. K. Dutt was organised on 15-1-1979. It was attended by more than sixty two teachers.

An other lecture by Dr. T. R. Sharma was arranged which was also attended by about sixty teachers.

XIII. School Visits

The Hony. Director and the Co-ordinator visited about 50 schools of the area and gave guidance on Institutional Planning and many other aspects for the improvement of education.

XIV. Library Services

During the period under report about 100 books were issued to the teachers.

(b) Government College of Education, Patiala

The following seminars were organised by the Department during this session :—

- (1) "School Improvement" in which the heads and senior teachers participated.
- (2) "Writers Meet" in which some of the top writers in Punjabi and the teachers from school met together and discussed the problems of literature and its role in education.
- (3) "First Punjab Teacher Educators" Conference in which the Principals and lecturers of almost all the training colleges in Punjab participated and discussed the Problems of teacher training.

During this session the following experts in education were invited to address the teachers :—

1. Dr. Amrik Singh, Vice Chancellor,
Punjabi University, Patiala.
2. Prof. V.S. Mathur, M.K. Joint Director (Retired),
Haryana Education Department.
3. Prof. (D.) D.R. Vij, Principal,
Government College of Education, Jullundur City.
4. Prof. B.S. Gill, Principal,
Government Ripudaman College, Nabha.
5. Dr. K.K. Verma, Principal,
Govt. Sports College, Jullundur.
6. Prof. Bakshish Singh, Director,
Directorate of Correspondence Courses,
Punjabi University, Patiala.
7. Dr. S. K. Nanda, Lecturer,
Govt. Trg. College, Jullundur.

As usual this Department organised as Creative Writing and General Knowledge Test for the students of the Patiala Schools, in which 5,000 students participated.

During this year also the coordinator, Dr. H. S. Bhat and Hony, Director Dr. J.S. Jawanda visited the schools occasionally and discussed various educational problems with the heads and teachers of the schools.

(c) Dev Samaj College of Education for Women,
Ferozpur City

(I) Course in Educational and Vocational Guidance for
Teachers :

The Guidance Services is perhaps the weakest point in our schools. In this fast changing society the need for providing guidance to children becomes all the more important. Keeping this in view, a three day training Course in Educational and Vocational Guidance was organised. The course was a collaborative effort of the Extension Services Centre and the State Guidance Bureau, Punjab Chandigarh.

(II) Workshop of Microteaching

Teacher is a factor which promotes quality in education. One of the efforts to improve the competence of teachers has been to train them in microteaching. Keeping this in view a three day workshop on microteaching was organised. The participating teachers prepared micro lessons and then delivered those lessons in the stimulated conditions.

Prof. R. N. Syag, Prof. P. S. Sidhu, Prof. O. P. Chaudhry of D. A. V. College of Education, Abohar acted as resource personnel.

(III) Seminar for Teaching of Science Through Discovery Approach.

Generally in our schools science is being taught the rough 'Fact' approach. This approach does not develop among students a critical awareness which is so essential in this fast changing world. Keeping this in mind a two day seminar on Teaching of Science through Discovery Approach was organised on 27th and 28th November, 1978 at D.A.V. College of Education, Abohar for science teachers.

IV. Workshop on the Experimental Projects in Secondary School

Due to advancement in scientific and technological knowledge and also on account of explosion of knowledge it is essential that teachers in school should make use of new method of teaching and learning. There are a few teachers who on the basis of their own thinking and experiences have developed certain techniques and methods which can go a long way in improving class room ins-

intruction. It is desirable that we should learn from the experiences of such teachers. Keeping the above in view a two day workshop on Experimental Project in Secondary School was organised on 22-11-1978 to 23-11-1978 at Govt. High School Bargari (Faridkot) S. Pritam Singh Headmaster Govt. High School Bargari, Dr. S. P. Gupta, Co-ordinator of the Centre, S. Gurnam Singh, District Education Officer, Ferozepur, S. Balwant Singh Khara Co-ordinator District Education Officer, Ferozepur, S. Dilip Singh Principal Govt. Higher Secondary School, Jagraon and S. Kapoor Singh Grewal retired Director Guidance Bureau act as a resource personnel. The participating teachers firstly were oriented in the theory part of experimental Project and secondaly about the different step of planning a Project. Teachers were helped to prepare projects for their own schools. 20 teachers attended the workshop. Dr. S. P. Gupta Co-ordinator, Extension Services Centre Ferozepur and Dr. M. L. Sachdeva, Headmaster Govt. High School, Jalalabad (West) acted as resource personnel.

(v) Workshop on Preparation of Teaching Aids.

It is not possible to provide costly teaching aids to our schools. But on the basis of research it has been found that even the cheap teachings aids which are either available in the environment or can be prepared at a very low cost, can prove very effective. It was felt that teachers, particularly science teachers should be oriented to prepare cheap and effective teaching aids.

A two day workshop on the preparation of teaching aids was organised by Extension Services Centre, Ferozepur in collaboration on with D.A.V. College of Education organised on 29th and 30th November, 1978 at D.A.V. College of Education, Abohar. Prof. R.N. Syag directed the Seminar. About 30 teachers participated in the workshop. The emphasis in the workshop was on the Practical Training in the preparation of functional and cheap teaching aids by teachers.

(vi) Seminar on the effective use of Science Kits

The Education Department has supplied Science kits to almost all the Schools in the State. But it has been found that these science kits are not put to effective use. One of the reasons for this is that teachers are not well aware of its use. Keeping this felt-need in mind, a Seminar on the effective use of science kits was organised on 12th February, 1979 at D.A.V. College of Education, Abohar. The Seminar was directed by Prof. R. N. Syag of the D.A.V. College of Education, Abohar. The science kts in the subject of Biology and Chemistry. Demonstration was followed by discussion by the science teachers in which a number of points were carified. 40 Science teachers attended the Seminar.

(vii) Library Services

A library is attached to this centre. It contains about two thousand books which may be found very useful for the professional growth of teachers. All teachers working in the jurisdiction can hire books from the library. About hundred teachers borrowed books their professional growth. Besides this literature and other material received from the National Council of Educational Research & Training, New Delhi and also from other sources are circulated to the schools.

(viii) Extension Lectures

One of the activities of this Centre is to arrange for Extension Lectures on current Educational Topics. This provide an opportunity to exchange views. Ten extension Lectures were arranged for the benefit of teachers which was addressed by leading educationist. The coordinator of the Centre was delivered a few extension lectures on different topics in the programme organised by Govt. Inservice Training Centre, Ferozepur.

(ix) School Visits

The programme organised by the Centre would prove ineffective, if follow-up action is not taken up. For this purpose, coordinator of the centre visited schools to conduct on the spot discussions with teachers about the difficulties and problems which they face in their schools while teaching.